

Ifjúságkutatás '98 - Pesterzsébet

Kutatási záróbeszámoló

A kutatás megrendelője:

Budapest XX. kerület Önkormányzata

© Monitor Társadalomkutató Intézet, 1998

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

Tartalomjegyzék

1. Módszertani bevezető	3.
1.1 A fókuszcsoporthok	3.
1.2 Az általános és középiskolai survey	6.
2. A fókuszcsoporthos vizsgálat eredményei	8.
2.1 A fókuszcsoporthok kialakítása	8.
2.2 Problémakategóriák	8.
2.3 A problémák rangsora	13.
2.4 A problémák kapcsolatrendszere	15.
2.5 Bevonható erőforrások	17.
3. Demográfia	21.
4. A család	23.
5. Az iskola világa	31.
5.1 A közoktatási rendszer főbb jellemzői	31.
5.2 A középiskolákban folyó munka	35.
5.3 Az iskolán belüli és kívüli kapcsolatok	44.
5.4 Továbbtanulás	47.
6. Az egzisztencia	49.
6.1 A munkanélküliség problémája	49.
6.2 A gazdasági státusz	50.
7. Egészségügyi helyzet	52.
8. A fiatalok értékrendje	57.
9. Devianciák	61.
9.1 Dohányzás	61.
9.2 Alkoholfogyasztás	64.
9.3 Drogok	66.
10. Szabadidő	69.
11. Közélet és informálódás	74.
12. Lokálpatriotizmus	79.
Melléklet	85.

1. Módszertani bevezető

A MONITOR Társadalomkutató Intézet és Módszertani Központ Budapest XX. kerület Önkormányzata megbízásából 1998 októberben egy komplex kutatási program keretén belül vizsgálta a 12-19 éves korosztály problémáit, azok kezelésének kérdéskörét a kerületben. A kutatás során primer adatfelvételeket végeztünk.

A kutatási program két jól elkülöníthető projektből állt. Egy 1300 fős reprezentatív általános és középiskolai mintán kérdőíves adatfelvételt folytattunk le. A program másik elemeként problémafeltáró és megoldó fókuszcsoport szervezése történt az ifjúság problémáival a Polgármesteri Hivatalon belül, illetve külső segítőként foglalkozó szakemberek részvételével.

1.1 A fókuszcsoport

A fókuszcsoportos problémafeltárás alapvető célja volt a teljes kutatási program empirikus adatgyűjtési folyamatába illeszkedő információk gyűjtése csoportos problémafeltáró technikák alkalmazásával. A csoportülésem kiemelt szempont volt az ifjúság problémáinak, illetve az ezen problémák kezelése során jelentkező gondokról szóló vélemények feltárása, a szakértői körben a megoldási lehetőségek, a szükséges erőforrások feltérképezése.

Az alábbiakban a fókuszcsoportban használt kutatási módszert és a módszer főbb jellemzőit ismertetjük. Az empirikus kutatási módszerek közül a nagytömegű kérdőíves vizsgálat mellett az egyik legelterjedtebb adatfelvételi mód a különböző interjútechnikákhoz kötődik. Az empirikus kutatás céljából készített egyéni vagy csoportos interjúk sajátossága a személy(ek)hez való nagyfokú alkalmazkodás lehetősége. Esetünkben az alkalmazkodás megnyilvánult az interjú lebonyolítására kijelölt helyszín megválasztásában, a véleményt nyilvánító gondolat- és élményvilágához való kötődésben, valamint a kommunikációs mód megválasztásában egyaránt. A módszer kötetlenebb volta miatt lehetővé vált mind a vizsgált, mind a vizsgálatunk szempontjából marginális jelentőségű, de mégsem elhanyagolható témákban való elmélyülés.

A fókuszcsoporthoz tartozó interjú sajátossága, hogy az empirikus adatok gyűjtése során egyidőben több „interjúalanyunk” is van. A módszerünk a csoportos problémafeltáró és -megoldó technikákon alapult, melynek lényege, hogy egy adott kérdésben, problémakörben a vélemények, tények gyűjtését egy 11 fős csoportban végeztük. A módszer előnyeinek kiemelt helyen kell megemlíteni a hatékonyságát. Egy két órás „csoportozás” során a célzottan vizsgált problémáról számos ember véleményét, tapasztalatait lehetett rendezett formában összegyűjteni. Előnyei közé sorolható, hogy a csoportmunkában résztvevők aktív közreműködőkké váltak, a munka végén volt a résztvevők számára is látható eredmény, s ez pozitívan befolyásolta az őszinte válaszok adását, valamint kihatással lesz jövőbeni együttműködési hajlandóságukra is.

A csoportos interjúk alkalmazása során különös veszélyforrás lehet, hogy a csoportban hatékony, feladatorientált, célelérő csoportmunkához nem szokott személyek is teammunkában dolgoznak együtt. Tapasztalatok alapján állítható, hogy ha a csoportmunkában járatlan embereknek közösen kell dolgozniuk, hajlamosak arra, hogy parttalan vitává, vagy éppen ellenkezőleg, barátságos beszélgetéssé alakítsák a csoportozást, szem elől tévesztik a közös munka célját. A kritikus „leülés” ellen és az eredményes vélemény- és tényfeltárás érdekében korszerű problémafeltáró módszerrel dolgoztunk. Mivel a csoportos problémafeltárás a kutatás egyik legfontosabb szakasza, hiszen itt került sor a vizsgálathoz szükséges kvalitatív információk begyűjtésére, éppen ezért fokozottan kellett ügyelni arra, hogy a kapott információk mennyiségileg és minőségileg is megfeleljenek a kutatás céljainak.

A szakértői csoportnál a következő kérdést tettük fel: Az ifjúsági ügyek kezelésének milyen problémáit látja a kerületben?

A kérdés feltevését követően a csoport tagjai egységes méretű papírlapokat kaptak, ezekre írták rá a kérdés kapcsán felmerülő gondolataikat. A munkára 4-5 percnél nem adtunk többet. Fontos, hogy mindenki a saját, befolyásolatlan véleményét írja le, ezért a résztvevők egyedül, beszélgetés nélkül dolgoztak, ezzel az elmélyülésre is lehetőséget biztosítottunk. Amikor végeztek a munkával, a résztvevők egyenként és egyesével, körbejáró módon felolvasták a válaszaikat. Ezeket mi felírtuk egy mindenki által jól látható lapra. Egészen addig folyt a körbejárás, amíg el nem fogytak a válaszok. Ily módon kiküszöbölhettük, hogy a csoport strukturálódjon, vagyis hogy a csoport véleményirányítói elkezdjenek egymáshoz kapcsolódni válaszaikkal, ugyanazok az ötletek, gondolatok jelenjenek meg egymás folytatásaiként.

Miután végigjutottunk a problémalistán, következett a rangsorolás fázisa. A résztvevőket arra kértük, hogy a teljes listáról egymástól függetlenül válasszák ki az öt legfontosabb problémát.

A következő lépésben arra kértük a résztvevőket, hogy a feltárt, megismert problémák alapján az előzőhöz hasonló módon sorolják fel azokat a lehetséges erőforrásokat, amelyek bevonhatók a problémák megoldásába. Mivel a megbeszélés közvetlen interakciót jelentett, ezért ennek a tisztázás, az információnyújtás szempontjából volt jelentősége. E munkaszakasz egy, másfél órát vett igénybe.

A probléma és véleményfeltárás során arra voltunk kíváncsiak, hogy valójában mi is a legfőbb probléma a vizsgált kérdésben, hogyan jelenik meg, kinek mit jelent. Olyan helyzetet teremtettünk, amelyben magunk és mások számára is világos és érthető módon jelentek meg a személyekben lévő gondolatok. A rangsoroló szavazás eredményeként megkaptunk a csoport szempontjából legfontosabbnak ítélt problémákat, elgondolásokat.

A csoportmunka alatt zajló verbális kommunikációt hangszalagon rögzítettük, valamint a helyszínen jegyzőkönyveztük, hiszen így volt módunk arra, hogy az elemzés során minden szükséges információt kinyerjünk az adatfelvételtől.

1.2 Általános és középiskolai survey

A kérdőíves adatfelvétel célja az volt, hogy általános képet kapjunk a fiatalok szociális problémáiról (munkanélküliség, család, kallódás), az egészséges lét kérdéseiről (mentálhigiéné, deviancia, fizikai egészség), az alapvető értékrendi, identitási kérdésekről, az iskola világához való viszonyukról.

A survey során arra törekedtünk, hogy a vizsgált populációból megfelelő mintát vegyünk. A minta nagysága 1300 fő volt, melyet többlépcsős mintavételi eljárással választottunk ki. Itt figyelembe vettük az iskolatípusok (általános iskolák 7-8. osztályai, szakmunkásképzők, szakközépiskolák és gimnáziumok) arányát, az évfolyamok belső arányait, illetve az osztályok számát. Arra törekedtünk, hogy minden középiskolában kérdezzünk, váltott évfolyamokat és osztályokat. Végül is különböző okok miatt ez csak részben valósult meg. Az alábbi táblázatból látható, hogy alakult ki az 1300 fős kérdőíves adatfelvétel mintája.

	Tanulók megoszlása (%)	Minta (%)	Eltérés (%)
általános iskola 7-8. osztály	22.6	25.5	+2.9
gimnázium	27.6	27.6	-
szakközépiskola	31.6	27.6	-4.0
szakmunkásképző és szakiskola	18.2	19.1	+0.9
Összesen	100	100	

Az adatfelvételre 1998. október 5-22 között került sor. A diákok a kérdőíveket osztályfőnöki órákon töltötték ki. A tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy egy-egy kérdés megválaszolásával ne töltsenek sok időt, valamint, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, körcímkével lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

	Minta (%)	Adatfelvétel (%)	Eltérés (%)
általános iskola 7-8. osztály	25.5	29	+3.5
gimnázium	27.6	27.8	+0.2
szakközépiskola	27.6	27.7	+0.1
szakmunkásképző és szakiskola	19.1	15.5	-3.6
Összesen	100	100	

Az adatfelvétel eredményeként végül 1113 értékelhető kérdőív érkezett vissza, amelynek belső struktúráját a fenti táblázat mutatja. Ebből jól látszik, hogy csak a szakmunkásképző és szakiskolákban volt mintaveszteség, de ez is belül maradt a statisztikai hibahatáron.

A kérdőívbeli kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést az SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, rangsoroljanak szervezeteket, tevékenységeket négy-, illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez. E mutatók mellett ún. mérleg-indexeket is használtunk, melyek a változások pozitív vagy negatív irányát és mértékét mutatják. A mérleg index értéke egy +100 és -100 közötti szám, mely akkor venné fel a +100-as értéket, ha minden válaszoló teljes mértékben egyetértene az adott kijelentéssel.

A feldolgozás során a primer adatfeldolgozáson, az alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, valamint faktoranalízist végeztünk.

2. A fókuszcsoporthos vizsgálat eredményei

2.1 A fókuszcsoporth kialakítása

A kutatás során a segítők, szakértők körében egy fókuszcsoporthot bonyolítottunk le, ennek keretében összesen 11 véleményt csatornáztunk be. A csoport kialakítása során alapvető feltétel volt, hogy témánk szempontjából releváns ismeretekkel rendelkező személyeket hívjunk meg. Ennek megfelelően a fókuszcsoporthban csak olyan hivatali egységek és külső intézmények képviselői vettek részt, akik munkájuk során folyamatosan kapcsolatban vannak azokkal a problémákkal, amelyek a vizsgált korosztályt érintik, így számukra a problémák a mindennapi munka részeként jelennek meg. Ebből következően esetükben teljesen arra tudtunk koncentrálni, hogy az ifjúság problémáinak kezelése során ők milyen nehézségekbe ütköznek. E kérdéskör feltárása vezethet el oda, hogy az ifjúságot segítő munka hatékonyabbá tételéhez szükséges információk birtokába jussunk és lehetőség szerint a megoldási módokra is javaslatokat kapjunk.

2.2 Problémakategóriák

Az önkormányzati és a külső szakértők, segítők számára szándékosan nem azt a kérdést tettük fel, hogy ők milyen ifjúsági problémákkal találkoztak, hiszen ezeket más módokon legpontosabban az érintettektől tudhattuk meg. Sokkal célravezetőbbnek látszott, hogy ezt a kört arról kérdezzük, hogy azon munka során, mikor az ifjúság problémáinak megoldásával foglalkoznak a mindennapi, gyakorlati életben ők maguk milyen nehézségekkel, megoldandó új feladatokkal találkoznak. A vélemények itt a következő problémacsoportok köré szerveződtek.

Önkormányzat szervezeti problémái

Az önkormányzat tevékenységével kapcsolatban megfogalmazódott, hogy nincs ifjúságpolitikai koncepció. Nincs gyakorlata a kerületnek az ifjúsági ügyek kezelésében. A fővárossal megosztott hatáskörben kezeli az általános és középiskolák ügyét, aminek eredményeként az ezen intézményekben lévők helyzete gyakran ellentmondásos.

Az önkormányzaton belüli problémák közül kiemelték a belső és külső információáramlás nehézségeit. Különösen az ifjúság problémáinak kezelése esetén jelentkezik ez élesen, hiszen szinte minden szakterülethez kapcsolódik, de külön rendezőelvként nem tud megjelenni. A vitában felvetődött a kérdés, egyáltalán elkülöníthetők vagy elkülönítendőek-e az ifjúság problémái. A jelenlévő szervezetek, intézmények képviselői mindannyian sajátos szempontból, de az ifjúság konkrét ügyeivel foglalkoztak. Fő problémaként jelölték meg, hogy nem tudnak egymás tevékenységéről, gyakran még az alapvető információkat sem, pedig az együttműködés sok fölösleges energiapazarlást megszüntetne.

A koordináló szerep általánosabb értelemben is megfogalmazódott. Pontosan azért, mert az ifjúság ügyei közé sok minden tartozik, a kerület számára nem lehet közömbös, hogy mennyire sikerül az ifjúságot arra motiválni, hogy önkéntes jogkövető állampolgárokká váljanak. Az oktatási rendszerben résztvevő fiataloknál ez megoldottnak látszik, de problémát jelent azoknál, akik már kikerültek az iskolarendszerekből és esetleg munkanélküliek is. Ezeken a területeken az önkormányzatnak más szakmai szervezetekkel közösen kell lépéseket tenni. Jelenleg gyakran van sok fontosabb probléma, ezért nem jut energia az ügyek ilyen speciális, „ifjúsági szempontú” kezelésére.

Szintén általános probléma az ifjúság ügyeivel foglalkozó szakemberek hiánya, a meglévők folyamatos leterheltsége. A kerület periférikus jellege miatt nehéz jó szakembereket odakötni az egyes intézményekhez.

Általános ügyintézésrel kapcsolatos probléma, hogy személytelenül kezelik az ügyeket, holott e korosztály problémái jobban igényelnék a személyesebb megközelítést.

Az ifjúsági ügyek sokrétűsége miatt a jelenlévők úgy érezték, hogy az önkormányzati döntésekben az ifjúság ügye nem jelenik meg szempontként. Az önkormányzat csak a törvényben előírt minimum feltételeket teljesíti e téren. Az ifjúsági problémák kezelése több ponton összekapcsolódik a szociálpolitikával. Ennek eszközrendszere nem megfelelő a gondok megoldására, többnyire ad hoc problémakezelés zajlik.

Általános megállapítás volt, hogy az önkormányzat nem tudja olyan mértékben finanszírozni intézményeit, hogy azok kielégítő színvonalon működjenek. A jelenlévők tisztában voltak azzal, hogy a források szűkössége a központi támogatások, normatívák alacsony szintjére vezethető vissza.

Központi intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák

Általános érvényű megállapítás volt, hogy az intézmények működésének hatékonyságát alapvetően befolyásolja a megkapott állami támogatás alacsony összege. Ez különösen azoknál az intézményeknél okoz súlyos problémát, ahol nincs vagy kicsi a lehetőség a saját bevétel megteremtésére. Példaként hangzott el, hogy a szociális étkeztetés támogatása az elmúlt önkormányzati ciklusban változatlan maradt.

Ehhez kapcsolódott még egy, elsősorban ugyanezt a kört érintő probléma. Számukra jelentős esélyt adna a pályázati rendszerekben nyerhető támogatás, de úgy érzik, ezek nagy része előre leosztott, azokra a helyekre nem jut támogatás, ahol szükség lenne rá.

Minden résztvevő által valamilyen szinten megfogalmazódott, hogy a jogrendszer nem segíti az ifjúsági ügyek hatékony kezelését, mert számos helyen nem egyértelműek, ellentmondásosak vagy csak „a gyakorlatban végrehajthatatlanok” a jogszabályok.

A mentálhigiénés ellátás nem alapellátási kötelezettsége az önkormányzatoknak, szakellátásként viszont a finanszírozás teszi lehetetlenné a működtetését. Ennek következtében ezen a területen nehéz eredményeket elérni.

A rendőrségen belül is problémás az ifjúság ügyeinek kezelése. Megszüntették az ifjúságvédelemmel foglalkozó alosztályokat, a szakemberek nem tudnak a megfelelő keretek között dolgozni. A megelőző munka e téren is pénz igényes, nem működik.

A gyermek- és diákjogok megvalósulásának nincsenek meg a feltételei. A diákönkormányzatok csak látszat-intézmények.

Általános társadalmi jelenségek kihatásai

A vizsgált korosztály nagyon fogékony a környezetéből érkező információkra, de ezek feldolgozásában segíteni kell őket. A társadalomban az értékrend felborulása, alapvető emberi értékek hiánya jellemzi a mindennapi életet. Általánossá vált a fiatalok körében is a közömbösség, az önzés. Kevés a perspektíva, és sok az akadályozó tényező a fiatalok előtt. Számos negatív példát láthatnak az érvényesülésre, ami torzítja a társadalomba való beilleszkedésről alkotott elképzelésüket. Ezt a negatív tendenciát támogatják azok az oktatásban kialakult áldemokratikus szerveződések, amelyek a fiatalok értékrendjének torzulását okozzák.

A kerületre az elszegényedés jellemző, a vizsgált korcsoport szülei abba a korosztályba tartoznak, akik még létbiztonságban nőttek fel, nem készültek fel a társadalmi veszélyhelyzetek kezelésére. A szegénységnek nincs hagyománya, ez az élethelyzet a társadalom megítélése szerint szégyellni való. Ugyanakkor a kerületen, de az iskolákon belül

is egyszerre vannak jelen a társadalmi státusz szélsőségei. A fiatalok számára ez negatív mintát hordoz, ami könnyen a deviancia felé fordítja őket.

A felnőtté válás esélye, az önálló élet feltételeinek megteremtése egyre messzebb tolódik. A közbiztonság romlása egyrészt veszélyezteti a fiatalokat, másrészt maguk is aktív részeseivé válnak a bűnelkövetésnek.

Az oktatás intézményrendszerének hiányosságai

Az intézményrendszerrel szemben megfogalmazott általános probléma volt a 14-16 éves tanköteles korú, de továbbtanulni nem akarók elhelyezésének kérdése, különös tekintettel a roma kisebbség esetében. A rendelkezésre álló adminisztratív eszközök nem jelentenek megoldást. A pedagógusok egy része nem akar és nem is tud a sorból kilógó, a halmozottan hátrányos helyzetű, konfliktusokkal küzdő fiatalokkal foglalkozni.

Az iskolai munka egyre inkább teljesítmény-centrikussá válik, neveléssel egyre kevesebbet foglalkoznak, főleg a középiskolákban. Az osztályfőnöki órák komolyabbá tétele lehetne erre egy megoldás.

Egyre több iskolában lenne kívánatos az ún. kortárscsoportok szervezése (konfliktuskezelés, gyermek- és ifjúságvédelem). Álláskeresési technikákat, önismereti módszereket, a mindennapi élethez szükséges gyakorlatias ismereteket nem, vagy csak kevés helyen oktatnak a fiataloknak. A kerület oktatási szerkezetének speciális problémája az egyetemi, főiskolai képzés hiánya.

Az oktatás szerkezetének hiányosságai között kerültek elő a pedagógusokkal kapcsolatos problémák. Ezek nem személyeskedő, hanem sokkal inkább a struktúra elemeinek megváltoztatását igénylő felvetések voltak. A hagyományosan kialakult pedagógus szerepek nem alkalmasak az ifjúság problémáinak kezelésére. A pedagógus egyik fő feladata a minősítés, ez viszont eleve akadályozza, hogy közel kerülhessen a diákokhoz. Azon pedagógusok számára, akik felvállalják az oktatáson kívüli feladatokat is (családpedagógia, szociális munka), hiányoznak a speciális képzések, a korszerű ismeretek. A jelenlegi gyakorlattal ellentétben az oktatási intézmények vezetőinek nem csak a részvételt kellene biztosítani ezeken a képzéseken, hanem az ott szerzett ismeretek gyakorlati megvalósításában is segítséget kellene kapniuk.

A pedagógusoknak nincsenek érveik a pozitív példák, értékek szükségességének alátámasztására.

Az ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai

Az iskolákon belül kis mértékben vagy egyáltalán nincs lehetőség szabadidős tevékenységre, szervezett programokra. A jól működő, széles kört megmozgató, orientáló közösségek, ifjúsági szervezetek hiánya is okozza a kulturált szórakozás visszaszorulását. A szakkörök és sportegyesületek száma az elmúlt években rohamosan csökkent. A szabadidő eltöltésének igénye és a kerületben biztosítható lehetőségek nem esnek mindig egybe.

Hiányzik a szabadidős tevékenység koordinációja. A törvény a gyermekjóléti szolgálat számára fogalmazza meg feladatként ezek naprakész vezetését és közzétételét, de ők erőforrás hiányában ezt nem tudják megvalósítani.

A család intézményének diszfunkciói

A családok anyagi helyzete romlik, ez előrevetíti, hogy gond lesz a gyermek felnevelése is, de az aránytalanul gazdag családoknál is felmerül ugyanez a probléma, hiszen a jómód megteremtése is elvonja a szülőt a gyermektől.

A család nevelő, felügyelő szerepe még fontosabb lenne, de ez sem működik. Hiányzik az otthoni példa, sok a csellengő, kallódó fiatal. A szülők számára jóval több felvilágosító előadást kellene tartani, ugyanis a gyermeknevelésből egyre inkább hiányzik a példamutatás, egyre több az intuíció. Az általános társadalmi problémáknál megfogalmazott hiányosság a válsághelyzetek kezelésére a családoknál csapódik le.

A családok sem tekinthetők ifjúságbarátnak, hiszen legtöbbször a szülők sem ismerik fel jól a gyerekek érdekeit. A családnak biztosítania kell az alapvető életlehetőséget a gyerek számára.

2.3 A problémák rangsora

A kutatás szempontjából fontos tudnunk azt, hogy az ifjúsági ügyek kezelése során melyik felvetett problémacsoportokat érzik fontosabbnak a hivatali apparátus dolgozói, illetve a külső segítők. A szavazás adatlapján kiválasztott öt legfontosabb problémához minden egyes résztvevőnél egy számértéket rendeltünk. Ezután az egyes konkrét problémátartalmakat az előző fejezetben bemutatott hét területre vontuk össze. Mivel a fő kérdés a problémacsoportok közötti sorrend, s egy terület többféle problémát tartalmaz, a részpontoszámok összeadásával jutottunk a végleges sorrendekhez.

Rangsor-hely	Szemponatok
1.	Önkormányzat szervezeti problémái (41 pont)
2.	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (30 pont)
3.	Központi intézkedésekből, azok hiányából eredő problémák (19 pont)
4.	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (17 pont)
5.	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (6 pont)
6.	Család intézményének hiányosságai (3 pont)
7.	Munkaerőpiac problémái (2 pont)

A táblázat alapján jól látszik, hogy a leginkább problematikus terület az önkormányzat működéséből, szervezeti hiányosságaiból fakad. Ezt követik az általános társadalmi jelenségek kihatásai és a központi intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák. A legkevésbé problémás területként jelent meg a munkaerőpiac, a család intézményének és az ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai.

Külön érdemes vizsgálni az eltéréseket a csoporton belül aszerint, hogy az adott problémát a fiatalok, az önkormányzat működése vagy saját munkája szempontjából értékelte a válaszadó, hiszen más és más nézőpont alapján szemlélve ugyanazokat az ügyeket más súlypontokat jelöltek meg. A legfontosabb problémák között a saját munka szempontjából első helyre sorolt általános társadalmi jelenségek kihatásai térnek el a másik két szemponttól. De az látható, hogy az első négy helyen mind a három szempontból ugyanazok a problémák láthatók. Jelentős nagyságrendi eltérések találhatók az önkormányzat szervezeti problémáinak megítélésénél az önkormányzat szempontjából, és az általános társadalmi problémák említésénél a saját munka szempontjából. Fontos, hogy az

önkormányzat szempontjánál nem került elő a munkaerőpiac és a család funkcióinak hiányossága.

A problématerületek fontossága a szakértői csoporton belül az egyes szempontok szerint

Szempontok			
Rangsor-hely	Fiatalok	Az önkormányzat tevékenysége	A válaszadó munkája
1.	Önkormányzat szervezeti problémái (12 pont)	Önkormányzat szervezeti problémái (18 pont)	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (14 pont)
2.	Központi intézkedésekből vagy azok hiányából eredő problémák (7 pont)	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (9 pont)	Önkormányzat szervezeti problémái (11 pont)
3.	Általános társadalmi jelenségek kihatásai (7 pont)	Központi intézkedésekből vagy azok hiányából eredő problémák (6 pont)	Központi intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák (6 pont)
4.	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (6 pont)	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (3 pont)	Oktatás intézményrendszerének hiányosságai (6 pont)
5.	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (4 pont)	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (1 pont)	Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai (1 pont)
6.	Család intézményének hiányosságai (2 pont)	-	Munkaerőpiac problémái (1 pont)
7.	Munkaerőpiac problémái (1 pont)	-	Család intézményének hiányosságai (1 pont)

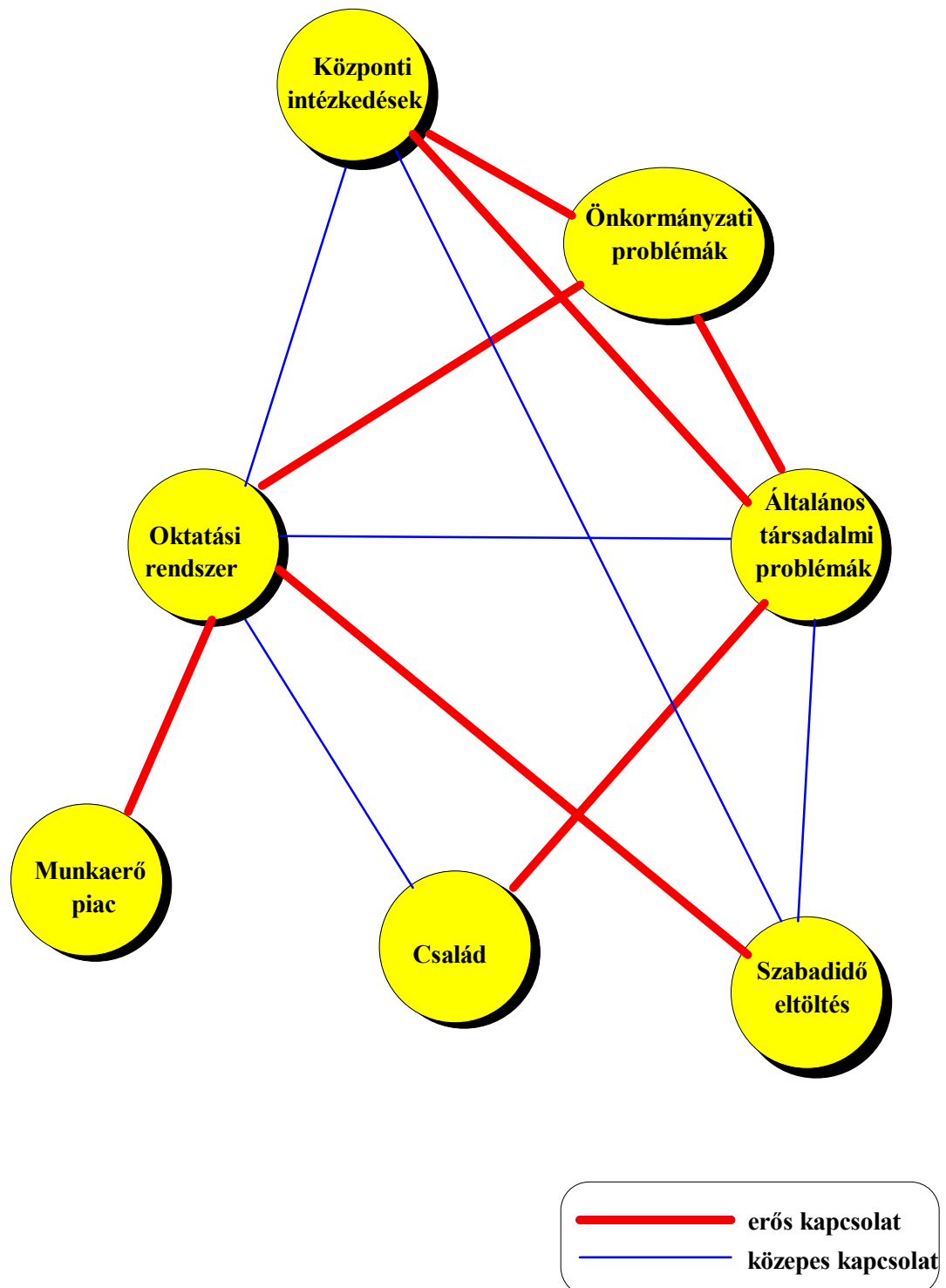
2.4 A problémák kapcsolatrendszere

A nominális csoportmódszer alkalmazása során pontosan meg lehetett ismerni az egyes problémakategóriák összetevőit, jellemzőit, sőt a problémák egymással való kapcsolatrendszerét is. Ez utóbbi azért lényeges, mert a legfontosabb problémahalmazokat nem a - szükségszerűen - szubjektív egyéni rangsor alapján mutatja meg, hanem a manifeszt és a látens kapcsolatok egyidejű feltárása után jelöli ki a központi problémákat.

A fókuszcsoportos problémafeltárás során összegyűlt empirikus anyagban az egyes problémacsoportok közötti kapcsolódási pontok száma alapján jól elkülöníthetők az erős, közepes erősségű és a gyenge kapcsolatok, illetve meghatározhatók a kapcsolódási pontok hiányai.

A problémastruktúra kapcsolati hálóját jól szemlélteti az alábbi ábra. Látható, hogy a legtöbb erős kapcsolattal rendelkező halmazok az általános társadalmi problémák kihatásának és az oktatási rendszer, valamint az önkormányzat problémáinak halmaza. E három problémahalmaz közül is leginkább az oktatási rendszer határozza meg legnagyobb mértékben az ifjúsággal kapcsolatos viszonyokat. Erős kapcsolódásokkal bír a központi intézkedések problémahalmaza is. Látható, hogy mindegyik problémakör rendelkezik erős kapcsolattal, azaz kimutatható az a kapcsolódás, ami az adott viszonyrendszert leginkább meghatározza.

Közepes és erős kapcsolatok a problémastruktúrában

Kevés kapcsolódási pontot találhatunk a munkaerő-piaci hatások és a család működése körül. A munkaerő-piaci problémák csak az oktatási rendszerrel kapcsolatban

kerültek elő, míg a család diszfunkcionális működésének okait elsősorban az általános társadalmi problémák és valamelyest az oktatási rendszer problémáinak körében kell keresnünk.

A kérdés komplexitását jellemzi, hogy szinte minden problémacsoport legalább gyenge kapcsolatban áll az összes többi csoporttal. Az ábrán ezeket a gyenge kapcsolatokat nem jelöltük, mert annyira sűrű szövésű lenne a háló, hogy a lényegi kapcsolatokat fedné el.

A problémastruktúra hálózati rajza megmutatja, hogy az ifjúsági problémák kezelésében a legnagyobb súllyal az általános társadalmi problémák és az oktatási rendszer gondjainak megoldására kell fókuszálni. Fontos szerepe van a központi és helyi döntéshozatali szinteknek, valamint ezekhez kapcsolódóan a családnak és a szabadidő eltöltés folyamatának is.

2.5 Bevonható erőforrások

Vizsgálatunk célja volt, hogy a problémák rendszerezésén túlmenően arról is megkérdezzük a résztvevőket, hogy áttekintve a csoportosított területeket milyen erőforrásokat látnak a kerületben ezen gondok megoldására.

Az erőforrások feltárásánál is az előzőekhez hasonló módszert követtünk. Ezekből a felvetésekből csoportosítások, összevonások után a következő erőforrás-kategória rendszer keletkezett.

Család

A családokban a példamutatás, a felelősségvállalás lenne a legfontosabb feladat, még mielőtt az intézményeknek kellene felvállalni ezt a szerepet. Sok családban a szülőknek is szüksége van a képzésre. A családok számára a válságkezelés technikáit kellene megismertetni.

A családok egy része a bűnözésre használja ki a fiatalok, nem büntethető korú gyermekeket. Ezt a felelősséget a törvény sem határozza meg. A családból nem engedik kikerülni, ez támogatási formát is jelent. A veszélyeztetett gyermekek nem emelhetők ki a családból, később kerülnek annak az intézményhálózatnak a látókörébe, amelyik segíteni tudna. Itt számos jogszabály megváltoztatására lenne szükség.

Intézményi megoldás lehet a szociális gyámság kialakítása, melynek keretében a segélyek szétosztási módjának irányítottságával annak egy része biztosan a gyermek életkörülményeinek javítása érdekében hasznosulna.

Pedagógusok

A pedagógus személye befolyással van a fiatal pályaválasztására, személyiségének alakulására. Ezt maximálisan ki kellene használni. De ehhez vissza kell menni a forráshoz, azaz olyan szakembereket kell képezni, akik nem csak egy-egy területen szakbarbárok, hanem tényleg tudnak a fiatalok lelkével is foglalkozni.

A pedagógusok a jövő meghatározói egy olyan társadalomban, ahol a család szerepe háttérbe szorult. A nevelési folyamatban adódnak konfliktushelyzetek, ezekre a pedagógusokat is fel kell készíteni. Folyamatos képzésre van szükségük.

Iskolán belüli szemléletváltásra van szükség a korosztályhoz való viszony kialakításában. A diákjogok érvényesüléséhez először azok szellemiségét kellene megértetni.

A DADA program mellett vagy helyett minden egészséges életre neveléssel kapcsolatos program lebonyolítása legyen része az iskolai nevelő munkának. Az önkormányzat támogatására lenne szükség.

Az ifjúságvédelmi felelősök körében szemléletváltásra van szükség. Felvetődött, hogy problémát okoz az, hogy az iskola alkalmazottja, vannak példák arra, hogy ez független intézményként működhet.

Jelentős javulás és minőségi munka lenne kialakítható, ha az ifjúsággal foglalkozó szakemberek tevékenysége közelebb kerülne az iskolákhoz, azaz például a pszichológusok, család- és ifjúságvédelemmel foglalkozó szakemberek probléma esetén elérhető közelségben lennének.

A minőségi oktató és egyben a nevelőmunka feltétele lenne a kisebb létszámú osztályok kialakítása.

Önkormányzat

Minden erőforrás a közgyűlés kezében van helyi szinten, bár a normatívák központi meghatározottsága szűk mozgásteret jelöl ki.

A döntéshozók felelősségét kell felébreszteni, aminek egyik módja, hogy a hivatal a rendelkezésére álló szakmai tudás alapján próbálja irányítani az információkat. Ha több pénzt nem is tud adni az önkormányzat, a jelen helyzetben információ szervező, rendszerező

funkció felvállalásával is sokat segíthetne a helyzeten. Hiányoznak az ifjúsággal foglalkozó szervezetek, intézmények alapvető jellemzőit összegyűjtő információk, első lépésként ezen lehet változtatni.

Az önkormányzat feladata lenne, hogy az érintett szervezetek képviselőit időről időre összehívja egyeztetésre, hogy kiderüljenek a lehetőségek és a problémák, de ne legyenek párhuzamosságok, illetve az információk ne kallódjanak el. A közös szakmai fórumok segíthetnek feltárni azokat a belső tartalékokat, amelyek a hatékonyabb munkát segítik. Ezt az önkormányzatnak kell felvállalnia.

A hivatali dolgozók naprakész szakmai tudásának párosulnia kell a hivatalon belüli fölösleges bürokrácia leépítésével. Folyamatosan karban kell tartani a szakmai tudást.

Mentálhigiénés ismeretátadó tanfolyamok szervezése nagyon fontos, ezen a területen nagyok a hiányok.

Rendőrség

A rendőrség bűnmegelőzési osztálya ha kis számban is, de rendelkezik olyan képzett szakemberekkel, akik a pedagógusok jelzései alapján hatékonyabban tudnak segíteni, a problémás családokkal más módon kapcsolatot tartani, aminek eredménye lehet a bűnmegelőzés. Az információáramlás alapvető formáit kell kialakítani a rendőrség, az iskolák és az ifjúsággal foglalkozó intézmények, szakemberek között.

Állam

Végző soron minden intézményi finanszírozást érintő probléma visszavezetődött az államra, hiszen a költségvetési keretek szűkössége meghatározza a működés lehetőségét.

Hasonlóképpen állami feladatvállalást feltételez a jogszabályi környezet ki-, illetve átalakítására vonatkozó minden törekvés, hiszen sok esetben itt nem elegendő a helyi döntéshozói akarat sem.

Ifjúsági szervezetek

A diákönkormányzatoknak az intézmény belső struktúrájának ellenpontozását kell jelentenie, függetlennek kell lennie.

Az ifjúság nagy létszámának szóló programokat nem szervez senki. Klubok, kis közösségek is hiányoznak a lakóhelyen, iskolában. Civil szervezetek, jó szándékú, segítőkész felnőttek tevékenységére lenne szükség.

Korosztály

Nagyon sok kreativitás van a korosztályban, csak sok esetben a „segítők” szemlélet- és megközelítésmódja riasztja őket az együttműködéstől. Vannak helyzetek, amikor partnerként kell őket kezelni, csak ez lehet célravezető. Sokan foglalkoznak velük, de nem próbálják velük együtt megoldani a problémákat. Nem szabad magukra hagyni őket. Meg kell szólítani őket olyan kérdésekkel, amelyek érdeklik őket, és akkor lehet mobilizálni ezt a csoportot.

3. Demográfia

Budapest XX. kerület lakóinak száma 1997-ben 67990 fő volt, azaz a kerületben élt a főváros lakosságának 3.6 százaléka. 1990-hez képest 5.1 százalékkal csökkent a lakónépesség száma. Az egyes korcsoportok kerületen belüli arányát a fővárosi átlaghoz viszonyítva láthatjuk, hogy a 14 év alatti korcsoportban a kerületben lakó ilyen korú fiatalok aránya 1.8 százalékkal meghaladja a fővárosi átlagot. Az ezer lakosra jutó természetes fogyás 7.5, ami a főváros 6.6-os értéke felett van. A kerületi népesség apadását csak részben tudta ellensúlyozni a pozitív vándorlási különbözet ezer főre jutó 6.7-es értéke.

A 14-18 évesek száma 4267 fő, ez az összlakosság 6.3 százaléka, ez 0.4 százalékkal alacsonyabb a hasonló fővárosi mutatónál. A középiskolába beíratott gyerekek száma 3064 fő volt. Ez a szám 1993-hoz viszonyítva 11.5 százalékponttal növekedett, ami 4.5 százalékponttal magasabb a fővárosi átlagnál. Az ezer lakosra jutó középiskolai tanuló száma 45, az átlagos középiskolai osztálylétszám 25, az egy osztályteremre jutó hallgatóké 26. Ezek alacsonyabbak a fővárosi átlagnál.

Az iskolai adatfelvétel során kialakított mintában szereplők 49 százaléka fiú, 51 százaléka lány, korkategóriánkénti és évfolyamonkénti megoszlásukat a következő táblázatok mutatják.

Kor (év)	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Mintán belüli arány (%)	4	17	16	14	14	16	11	6	3

Évfolyam	7.	8.	1.	2.	3.	4.	5.
Mintán belüli arány (%)	14	18	18	16	16	16	3

A vizsgált tanulók 46 százaléka állandó kerületi lakóhelyű, 40 százaléka más fővárosi kerületben lakik, 13 százalék Pest megyei településekről jár be, 1 százalék más távolabbi megyékben (Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun, Nógrád, Tolna) lakik. A következő táblázat a minta alapján a kerületbe tanulni járó fiatalok lakóhelyeit mutatja be.

Település	Tanulók száma (fő)	Mintán belüli arány (%)
Szigetszentmiklós	22	2.0
Dunaharaszti	17	1.5
Dabas	13	1.2
Gyál	13	1.2
Szigethalom	7	0.6
Délegyháza	6	0.5

Ennél alacsonyabb arányban járnak be a következő településekről: Halásztelek, Érd 5-5 fő, Bugyi, Dunavarsány, Alsónémedi, Vecsés, Ócsa 4-4 fő, Csévharaszt, Taksony, Dömsöd 3-3 fő, Ráckeve, Kakucs, Százhalombatta, Göd, Felsőpakony, Üllő, Mány, Budaörs 2-2 fő, Szigetszentmárton, Majosháza, Kiskunlacháza, Jászszentandrás, Dunaújváros, Csengőd, Maglód, Kistarcsa, Inárcs, Salgótarján, Áporka, Bicske, Budakeszi, Nagykovácsi, Nyáregyháza, Kóka, Pásztó, Tatárszentgyörgy, Paks, Pánd 1-1 fő.

Az általunk vizsgált mintában szereplő tanulók 29 százaléka általános iskola 7. és 8. osztályába jár, 8 százalékuk szakmunkásképzőbe, további 8 százalék szakiskolába, 28-28 százalékuk szakközépiskolába vagy gimnáziumba jár.

A diákok családi hátterét vizsgálva láthatjuk, hogy a tanulók családjában átlagosan négyen élnek. Hét százalékuk apja 8 általánost végzett, 26 százaléké szakmunkás, 32 százaléké érettségizett és 22 százaléké diplomás. A nyolc osztálynál alacsonyabb iskolai végzettségű apák aránya 1 százalék.

A diákok 3 százaléka édesapjával, 21 százaléka édesanyjával él együtt, 69 százalék családban, 7 százalék pedig más rokonnal él.

4. A család

Megkérdeztük a fiatalokat a családi életről és kapcsolatokról is, mennyire jellemző a család tagjaira, hogy gyakran vannak együtt, sokszor beszélgetnek, az ünnepeket, hétvégéket, szabadságot együtt töltik. Az értékeléseket százfokozatú skálára átszámolva láthatjuk, hogy a legjellemzőbb az ünnepek együtt töltése, bár itt jelentős különbségeket tapasztaltunk több dimenzió mentén is, mint például az iskola típusa, az apa iskolai végzettsége vagy a munkanélküliség által érintettség kapcsán.

A következő táblázat az iskola típusa szerinti megoszlást mutatja¹.

		együttlét	beszélgetés	ünnepek	hétvégék	szabadság
általános iskola	<i>átlag</i>	73	72	89	75	74
	<i>szórás</i>	25	26	21	25	26
szakmunkásképző	<i>átlag</i>	68	66	77	60	60
	<i>szórás</i>	30	27	26	31	32
szakiskola	<i>átlag</i>	62	66	83	61	61
	<i>szórás</i>	27	28	22	29	29
szakközépiskola	<i>átlag</i>	64	66	85	61	59
	<i>szórás</i>	25	24	21	26	28
gimnázium	<i>átlag</i>	66	69	89	68	66
	<i>szórás</i>	24	26	18	25	26
összesen	<i>átlag</i>	67	69	87	67	66
	<i>szórás</i>	26	26	21	27	28

A család együttlétét az iskolatípuson kívül meghatározza a fiatalok rendelkezésére álló zsebpénz mértéke, illetve a koruk. A jelentős mennyiségű zsebpénzzel rendelkezők fiatalok kimutathatóan kevesebb időt töltenek együtt a családdal. Az általános iskola 7-8. osztályosainál a legjellemzőbb válasz a teljes mértékben együtt töltött hétvége, ezzel ellentétben a középiskolák utolsó évei ennek épp az ellenkezőjét fogalmazták meg.

¹ Az átlagok százfokú skálán értendők, a szórás a válaszok egyöntetűségét mutatja.

A családon belüli kommunikációra negatív hatással van, ha a családban van munkanélküli.

Az ünnepek együtt töltését szintén negatív irányban határozza meg a családon belül megjelenő munkanélküliség, illetve a családfő alacsony iskolai végzettsége.

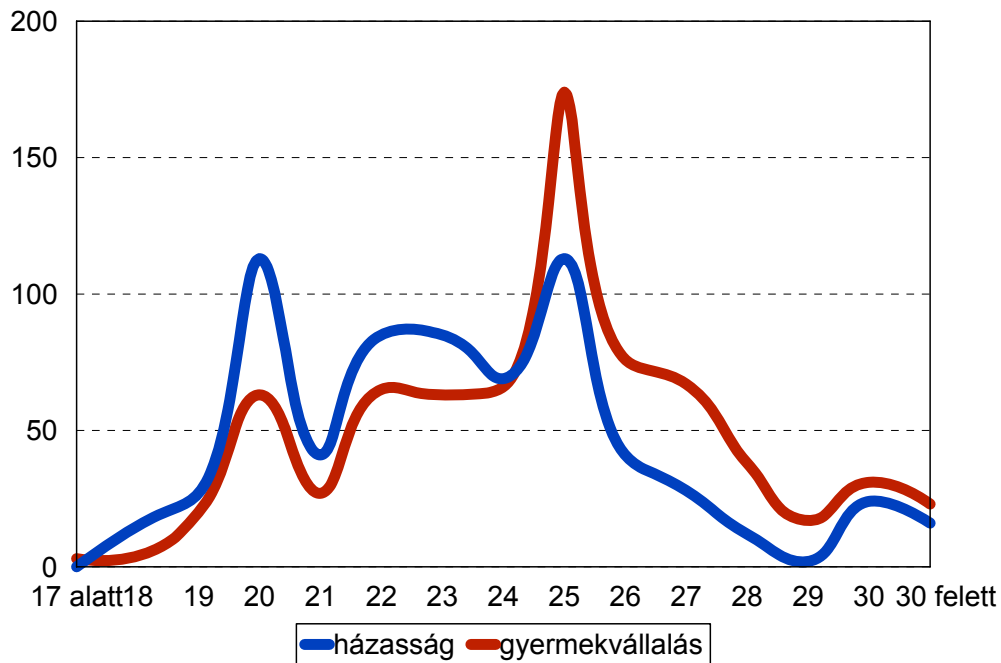
Ugyanezek a megállapítások igazak a hétvégék együtt töltésére, de itt egy új befolyásoló szempont is megjelenik. A 14 év alattiak szinte kivétel nélkül együtt töltik szüleikkel a hétvégéket, míg a 18 évesek és idősebbek inkább nem. A XX. kerületben élő fiatalok családjaira teljesen jellemzőnek mutatkozott ez a szempont. Teljes egészében ugyanezek a megállapítások igazak a szabadság együtt töltésére, de itt a budai kerületben lakóknál kimutatható, hogy egyáltalán nem töltik együtt a szülőkkel a szabadságot.

Az, hogy van-e a családban munkanélküli, négy kategóriát befolyásol. Ahol van munkanélküli, ott kevesebbet beszélgetnek egymással, a szabadságokat, ünnepeket, hétvégéket is jellemzőbben kevésbé töltik együtt.

Az apa iskolai végzettsége, mint az egyik a társadalmi státuszt meghatározó elem két kategóriánál érezteti hatását. Minél magasabb ez a végzettség, annál gyakrabban töltik együtt a hétvégéket és az ünnepeket.

A családdal kapcsolatos elképzelések fontos mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak megházasodni és gyermeket vállalni. Arra kértük őket, hogy mondják meg azokat az életkorokat, amikor ezeket a saját szemszögükből a legjobbnak tartanák. A kérdezettek mindössze 6 százaléka mondta, hogy nem akar gyermeket és 7 százalék nem szándékozik megházasodni. A két kérdésre a megkérdezettek 69, illetve 74 százaléka válaszolt. A válaszolók időgörbéjét az alábbi ábra mutatja.

A házasság és a gyermekvállalás időgrafikonja

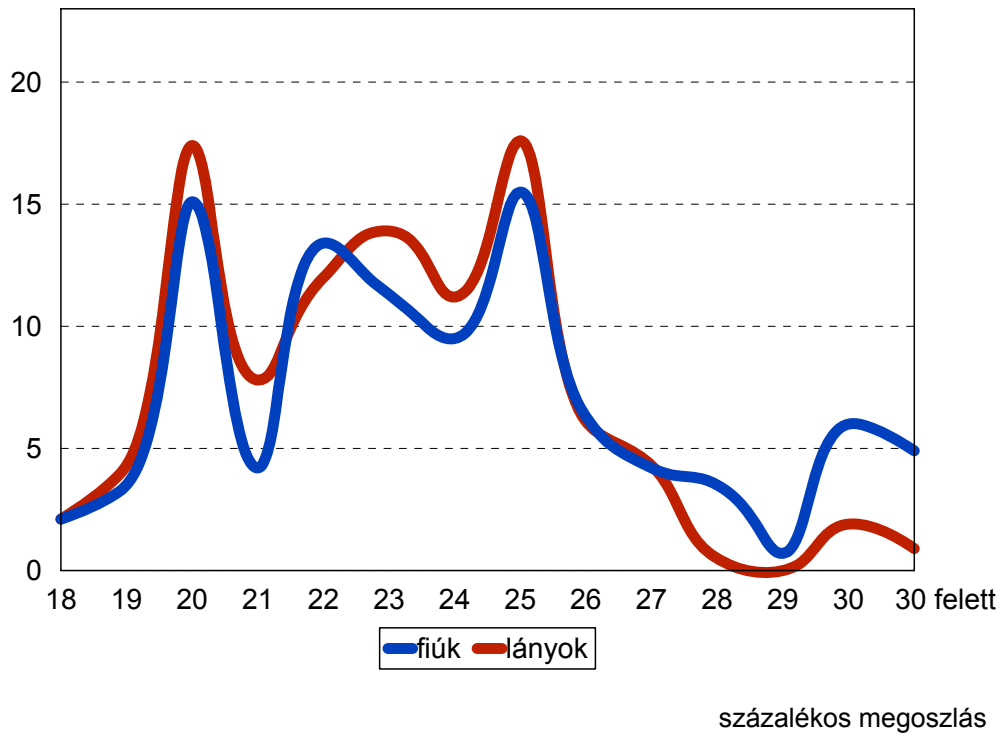
A két görbe közül kétségtelenül a házasság a könnyebben magyarázható. Itt három csúcspont (20, 25 és 30 év) láthatunk, ez javarészt az egyszerű, „kerek” számok iránti vonzódás eredménye. A legtöbben 20 és 25 éves korban, vagy e között kívánnak megházasodni, ez alátámasztja azt a korábbi években megfigyelt országos tendenciát, mely szerint a házasság időpontja egyre későbbre tolódik, alapvetően két okból, a felsőoktatásban történő egyre nagyobb arányú részvétel és az életkezdés nehézségei miatt.

A gyermekvállalás ennél bonyolultabb ügy. Huszonöt éves kor alatt kevesebben szeretnék az első gyermeküket, mint ahányan házasságot kötnének. 24 év az a kor, ahol a házasság és a gyermekvállalás gyakorisági görbéje átfordul, eddig a házasság volt a gyakoribb, ezután a gyermekvállalást említik többen. A két görbe hasonló rajzolata, a csúcspontok azonossága és a metszéspont egyben azt is jelenti, hogy a család életének megtervezésébe, a gyermekvállalásba komolyabban belegondoltak a fiatalok.

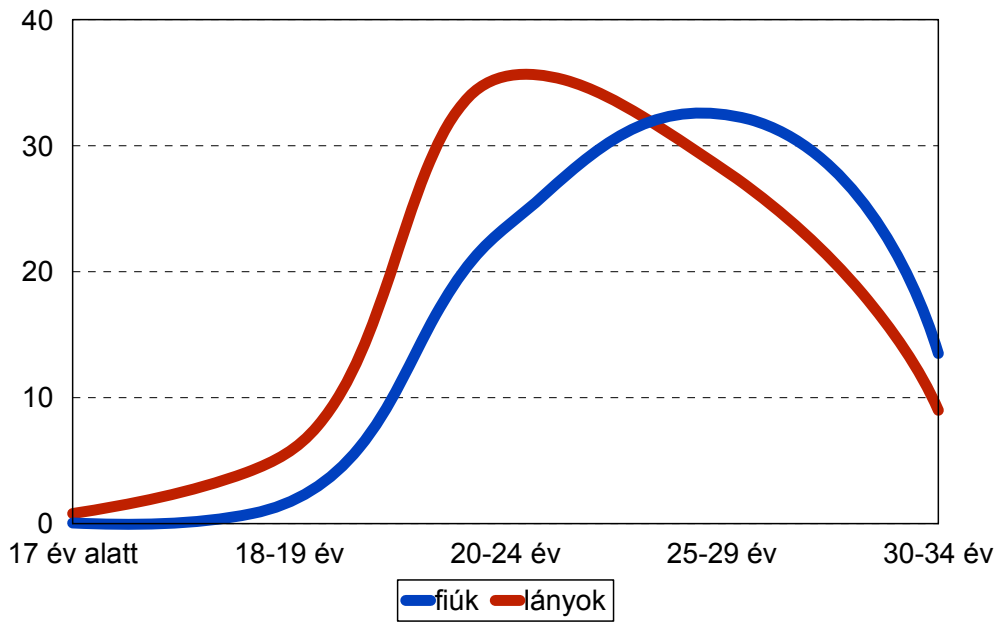
Ha a nemi megoszlást nézzük, akkor az ismert adatokat kapjuk, a lányok valamivel korábban szeretnék megházasodni és gyermeket vállalni, mint a fiúk. Ezek az eredmények hasonlóak a fővárosban előző évben tapasztalt trendhez. A lányoknál 25 év után mind a házasság, mind a gyermekvállalási hajlandóság nagyon lecsökken. Huszonhét éves kor után

mind a két esetben a fiúk aránya magasabb, azaz ők mind a házasságot, mind a gyermek vállalását inkább későbbi élet szakaszra helyezik.

A házasság időgrafikonja a nemi megoszlás alapján

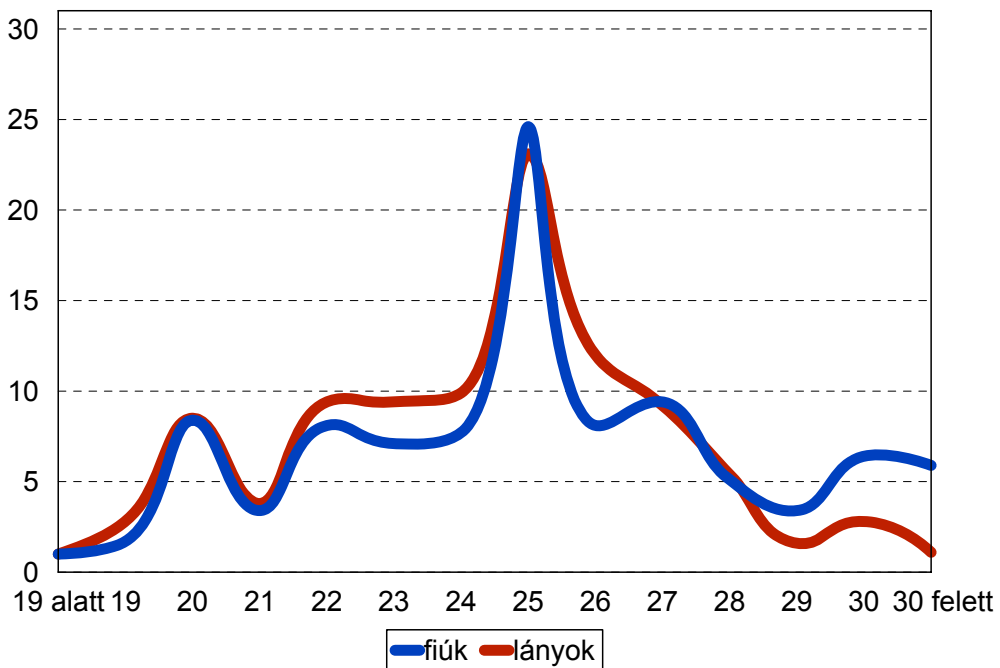

A házasság időgrafikonja a nemi megoszlás alapján
fővárosi adatok 1997

százalékos megoszlás

A gyermekvállalás időgrafikonja a nemi megoszlás alapján

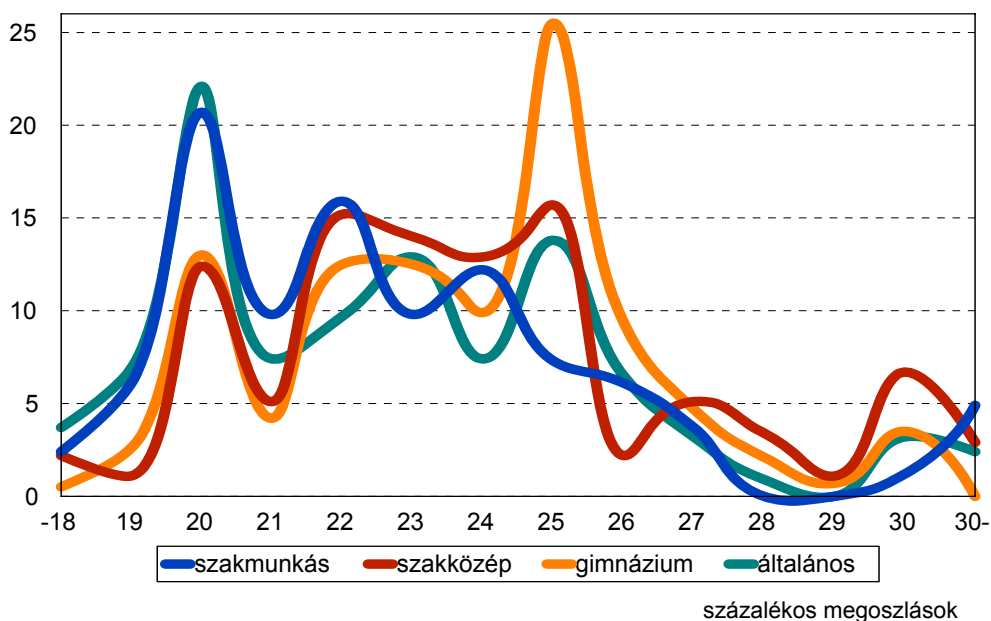

százalékos megoszlások

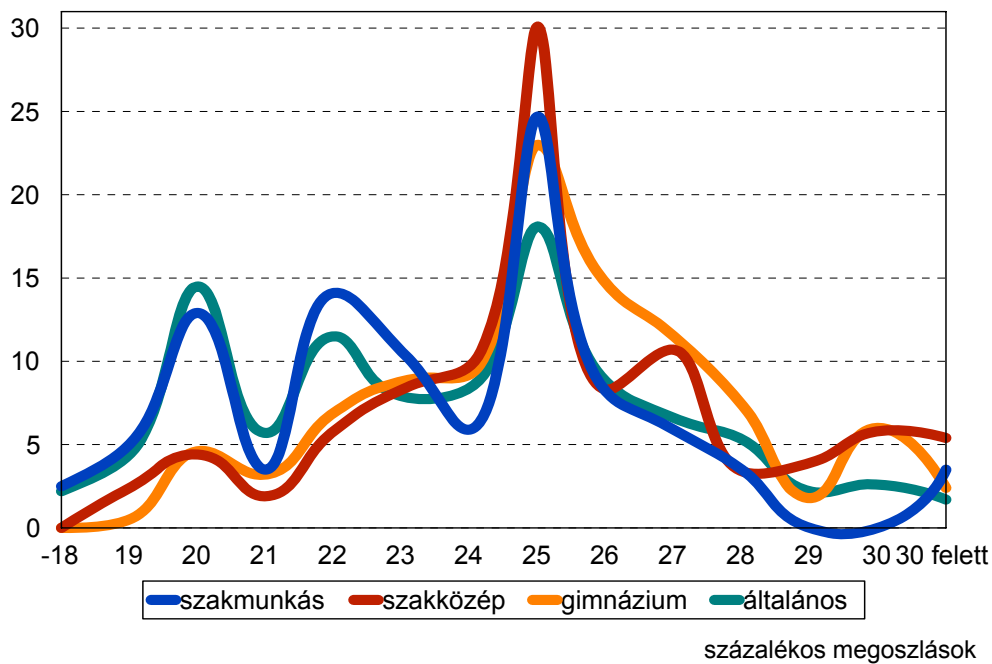
Ha az egyes iskolatípusok alapján vizsgáljuk meg a családdal kapcsolatos tervezett időpontokat, akkor azt látjuk, hogy már itt eldőlnék a lényeges kérdések. A gyermekvállalás időpontjában ugyan nincsenek nagy különbségek, de a szakmunkás tanulók inkább 20, 23 és 25 éves korukban, a szakközépiskolások és gimnazisták inkább 25 éves korban vagy azután vállalnának gyermeket. E két iskolatípusban számszerűsíthetően jelen van a 30 éves korban tervezett gyermek, míg a szakmunkásképzők és szakiskolák tanulói köréből nem került ki ilyen választ adó. A szakközépiskolások 25 éves korukban a legmagasabb arányban kívánnak gyermeket vállalni, de ezután meredeken esik vissza a görbe, míg a gimnazistáknál alacsonyabban van a csúcspont, de lassabb a csökkenés is.

A házasságot is jelentősen befolyásolja az iskola típusa. A szakmunkások többsége már 20 évesen házasodna, lényegében a szakma megszerzése után. A szakközépiskolásoknál három lokális csúcs is van, 20, 22 és 25 év, ez ennek a populációnak a heterogenitását is mutatja. A gimnazisták többsége 25 éves korban házasodna, ez az időpont nem más, mint a diploma megszerzése utáni szakasz, mivel többségük tovább szeretne tanulni. Ennél a pontnál a legélesebb az eltérés a válaszok között.

A házasság időgrafikonja az egyes iskolatípusok esetén

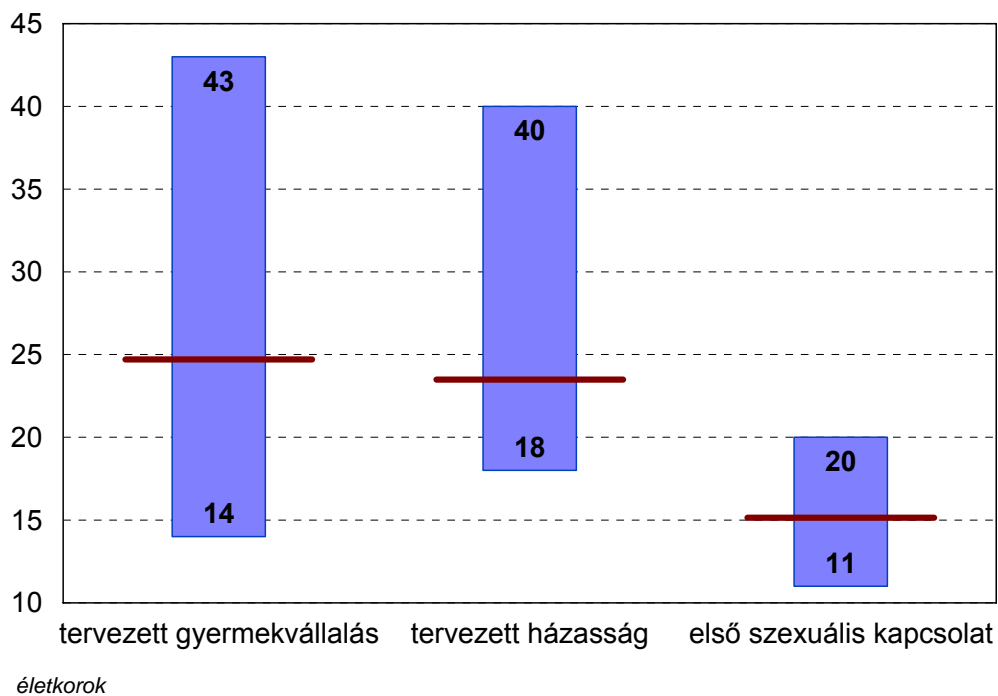

A gyermekvállalás időgrafikonja az egyes iskolatípusok esetén

Vizsgáljuk meg a családi élettel kapcsolatos időintervallumokat is. Ebben látszik, hogy a gyermekvállalás időpontja jobban széthúzódik, mint a házasságé, de ez csak a több extrém érték miatt van. A gyermekvállalás tervezett átlagidőpontja (ezeket a bordó vonal jelzi) 24.7 év, míg a házasságé 23,5 év. Az első szexuális kapcsolatról a fiatalok 83 százaléka nyilatkozott, 27 százaléka mondott időpontot, a 56 százalék saját bevallásuk szerint még nem élte át ezt. A szexuális tapasztalatokkal rendelkező fiatalok többségének ez 15-16. életéve körül következett be.

A családi élettel kapcsolatos időintervallumok

5. Az iskola világa

5.1 A közoktatási rendszer főbb jellemzői

Az oktatási rendszer alapvető struktúrájában, intézményeiben a rendszerváltás óta jelentős változások történtek. A változások mennyiségi és minőségi szempontból egyaránt értelmezhetők.

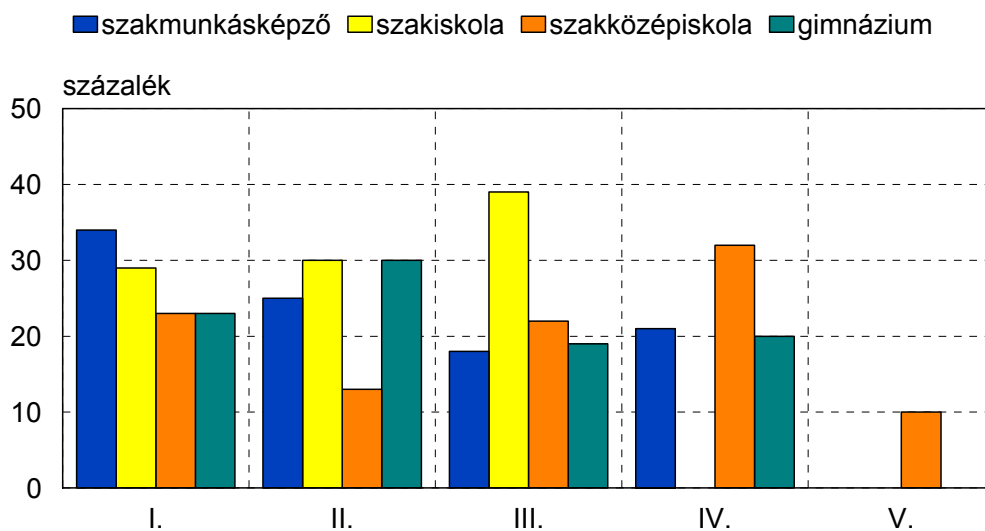
Országos tendencia, hogy az oktatási struktúra liberalizálódott, új szereplőkkel, új képzési formákkal, alternatív módszertani elemekkel bővült a rendszer. Ez a folyamat Pesterzsébetre is jellemző. Az utóbbi években a képzést nyújtó intézmények fenntartói között megjelentek a non-profit szervezetek és a piaci szereplők is. Természetesen a legtöbb ilyen jellegű intézményt továbbra is önkormányzat tartja fenn. Budapesten belül külön problémát okoznak a főváros és a kerületek által fenntartott intézmények. Az egyes intézmények bővítették profiljukat, a kerületben jelenleg elérhetők a hagyományos és kibővített gimnáziumi képzés, normál és intenzív szakközépiskolai képzés, szakmunkásképzés, érettségit követő szakképzés. A sokszínűvé vált struktúrában belül azonban a tanulók túlnyomó része a hagyományos iskolai rendszerben tanul. A sokszínűség hozza magával azt az általánosan érezhető tendenciát, hogy az iskolarendszeren belüli átjárhatóság nehezebb lett. Az elfogadásra került Nemzeti Alaptanterv ezt valamennyire ellensúlyozza, de ez - a szakértőkkel folytatott beszélgetések alapján állítható, hogy - ennek ellenére komoly gondot okozhat.

A kerületben tanuló, a vizsgált 14-19 éves korcsoportba tartozó, általános- és középiskolás diákoknak csak kevesebb mint fele (46 százaléka) kerületi lakos. Harminchétféle százaléka más pesti, 2 százaléka budai kerületekből, 14 százalék pedig Pest megyei településekről jár be. A pesti kerületek közül a környező 18., 19., 21., 23. kerületből érkezik sok diák.

A kerületben tanuló, a vizsgált korcsoportba tartozó diákok iskolatípusonkénti megoszlásáról elmondható, hogy a tanulók 28-28 százaléka vesz részt gimnáziumi, szakközépiskolai oktatásban, 15 százalék tanul szakmunkásnak és 29 százalékban kerültek a mintába az általános iskola 7-8. osztályos tanulói.

A kerületi középiskolákban tanuló diákok első négy évfolyamán közel egyenlő arányban vannak tanulók (16-18 százalék), az ötödik évfolyamon (3 százalék) tanulók aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a három éves szakmunkásképzésben résztvevők ekkora már végeznek, az ötödik évre pedig csupán a technikusok járnak. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyamok szerinti megoszlása.

Az egyes iskolatípusok évfolyam szerinti összetétele

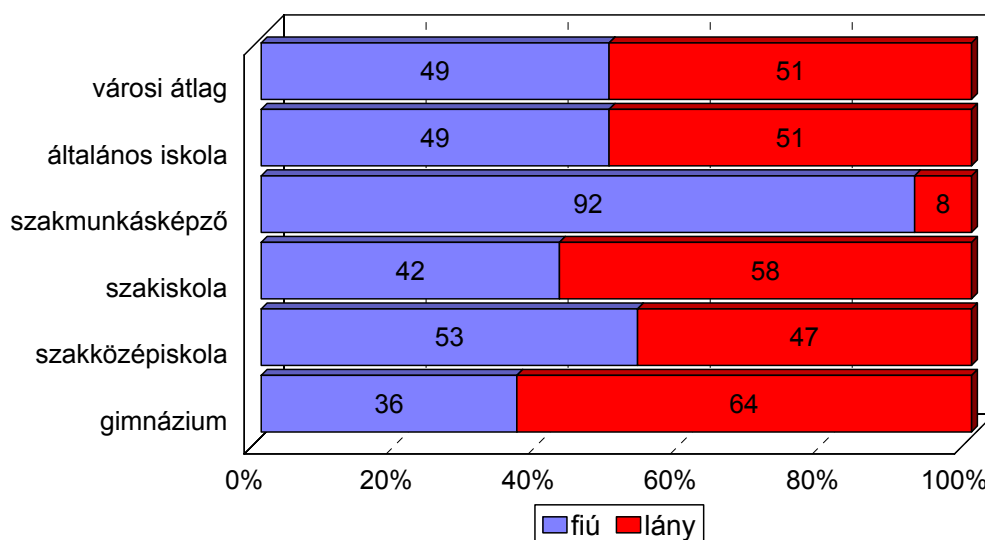

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban még fontos szerepet játszik az életkori különbség - a viszonylag széles, kilenc évet (12-20 év) átfogó kategóriánkban jogi értelemben fiatalok és nagykorúak egyaránt előfordulnak -, az évvesztéseket is túlkorosoknak minősítettük. Az alábbi táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a II. és V. osztályban fordulnak elő évvesztések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők. Ezekben az osztályokban minden harmadik tanuló „késve” érkezett. A legjobb a helyzet az általános iskolákban és a középiskolák jelenlegi I. évében, itt a döntő többség az életkorának megfelelő évfolyamon van.

Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

Betöltött kor Évfolyam	12.év	13.év	14.év	15.év	16.év	17.év	18.év	19.év	20.év	Túlkorosok százalékos aránya
VII. osztály	28	67	5							5
VIII. osztály		42	50	7	1					8
I. osztály			34	52	9	2	2			13
II. osztály				24	46	15	9	4	2	30
III. osztály					38	38	12	7	4	23
IV. osztály						42	39	16	3	19
V. osztály							27	43	30	30

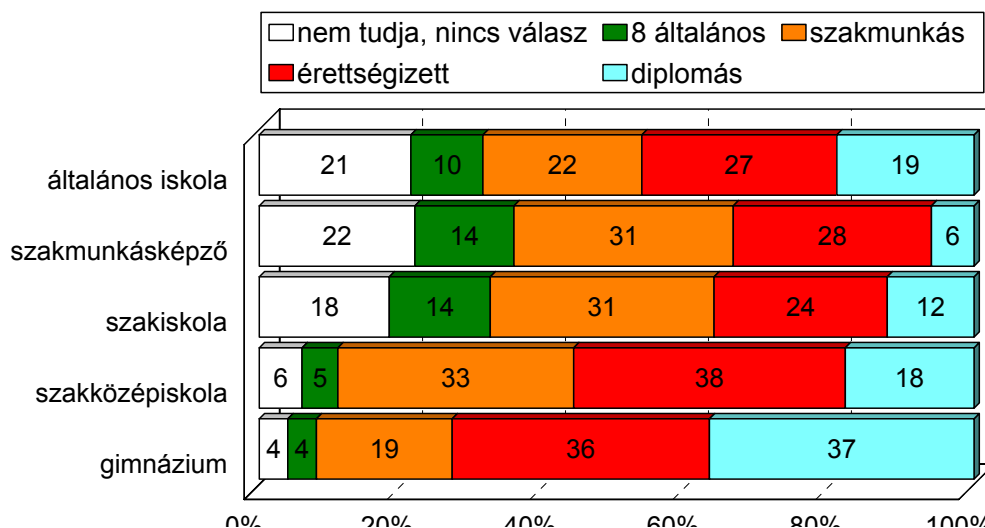
A tanulók nemek szerinti megoszlása

A válaszolók neme szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a nemek szerinti megoszlás gyakorlatilag egyenlő. Ha azonban a tanulók nem szerinti összetételét az iskolák dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - jelentős eltérés tapasztalható. A gimnáziumokban és a szakiskolákban egyértelmű lány dominancia van, a diákok 68 és 58 százaléka lány, míg a szakközép- és a szakmunkásképző iskolákban a fiúk vannak többen, rendkívül nagy az eltolódás a szakmunkásképző iskolákban.

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A kerületben tanuló diákok 8 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 26 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 32 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 22 százalék. A szakközépiskolát és a gimnáziumot kivéve közel egyötöd volt a válaszhiányok aránya.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

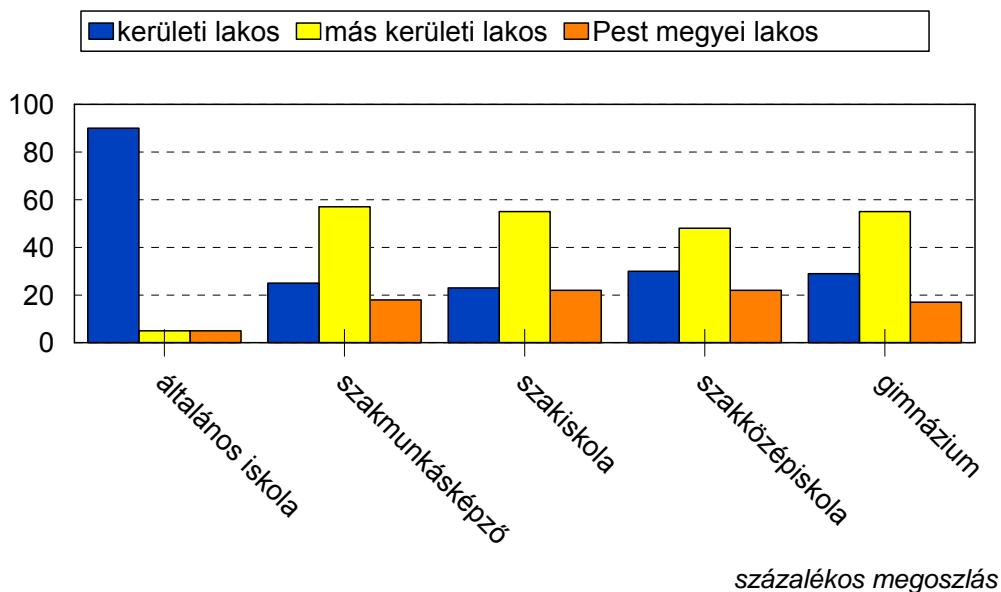
A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke 0.33, ami közepes erősségűnek minősíthető. Az összefüggés pozitív előjelű, tehát a képzetesebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. Maximum szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekei adják a mostani szakmunkásképző iskolák tanulóinak 73 százalékát, míg a gimnáziumban tanulóknál ez az arány 59 százalék. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

A kutatási eredményekből az is kiderül, hogy a kerületi diákok szüleinek alacsonyabb az átlagos képzettségi szintje, mint más budapesti kerületekből érkező gyerekek szüleinek. A diplomások aránya 24, ami megfelel a más kerületek átlagának és jelentősen meghaladja a

Pest megyében tapasztalt értéket. Az érettségizetteké a kerületben további 30 százalék, ami a vizsgált területi elkülönítések között a legalacsonyabb.

Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. A középfokú oktatási intézményekben többségben vannak a nem kerületi diákok, míg az általános iskolákban 90 százalékos a helyi lakosú tanulók aránya.

Iskolatípusonkénti megoszlás a lakóhely dimenziójában

5.2 A középiskolákban folyó munka

A kerületi ifjúságkutatás során alapvető szempont volt, hogy feltárjuk a diákok oktatási rendszerhez való viszonyát, képet kapjunk az eddig nem látott - az iskolák alapvetően zárt világában játszódó - folyamatokról, jellegzetességekről, hiteles kép alakuljon ki a középiskolákban folyó oktatási és nevelési munkáról.

Azt kértük a tanulóktól, hogy az iskolában folyó pedagógia, szakmai munkát 23 állítással való egyetértésük alapján egy négyfokú skálán értékeljék. Ezeket az értékeket mérleg-indexre számoltuk át. A nullához közeli értékek az adott szempont megítélésének

bizonytalanságát vagy erős megosztottságát jelzik. Az állításokkal való egyetértés mértékét összefoglalóan az alábbi táblázat mutatja.

Mennyire jellemző iskolátokra, hogy...
(az egyetértés mértéke mérleg-indexen és a „nem tudom” válaszok aránya)

	Mérleg-index	Nem tudja (százalék)
A pedagógusok szakmailag felkészültek.	62	12
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok.	50	16
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal.	50	17
A tanárok szavára lehet adni.	36	25
Reálisan értékelik a diákok teljesítményét az iskolában.	29	30
Az iskolában minden szükséges információhoz hozzá lehet jutni.	28	34
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek.	26	34
Az iskolám felkészít az életre.	25	36
A tanárok képesek fegyelmet tartani.	24	30
Általában jó hangulatúak a tanórák.	24	31
Ha nem lenne kötelező, akkor is bejárnék a legtöbb órára.	24	34
Az iskolában az oktatás mellett nevelnek is a pedagógusok.	15	41
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	15	41
Az iskolában megtanítanak tanulni.	15	41
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival.	1	53
Az iskolában túlterhelik a diákokat.	-9	59
A tanárok általában partnernek tekintik tanítványaikat.	-15	64
Gyakran túltartják az órákat.	-17	62
Az iskolában skatulyáznak.	-23	73
Diák levelét tanár az órán elveszi és elolvassa.	-46	87
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák.	-46	84
A tanár lelkiileg terrorizál valakit.	-50	84
A pedagógus megüti a diákot.	-65	90

Az iskolák tanulói a legnagyobb elégedettséget a pedagógusok szakmai felkészültségével kapcsolatban fogalmazták meg (+62 pont). Szintén magas, +50 pontos egyetértésről számoltak be az órai számonkérés korrektségének kérdésében és a rossz jegyek kijavításának lehetőségével kapcsolatban. A leginkább elutasított kijelentések pozitív és negatív tartalmat egyaránt jelentenek. Pozitív, hogy nem jellemző a testi fenytés, a lelki terror, a megalázó helyzet, valamint az, hogy a diákok levelét elolvasnák a tanárok. Negatívum azonban, hogy az iskolákban a tanulók úgy érzik, hogy tanáraik nem tekintik őket partnernek.

Volt néhány olyan állítás, amelynek megítélése ambivalens volt, például abban a kérdésben, hogy az iskolában a tanárok az oktatás mellett nevelnek-e, a tanárok elismerik-e ha hibát követnek el, továbbá, hogy az iskolában megtanítják-e tanulni a diákokat.

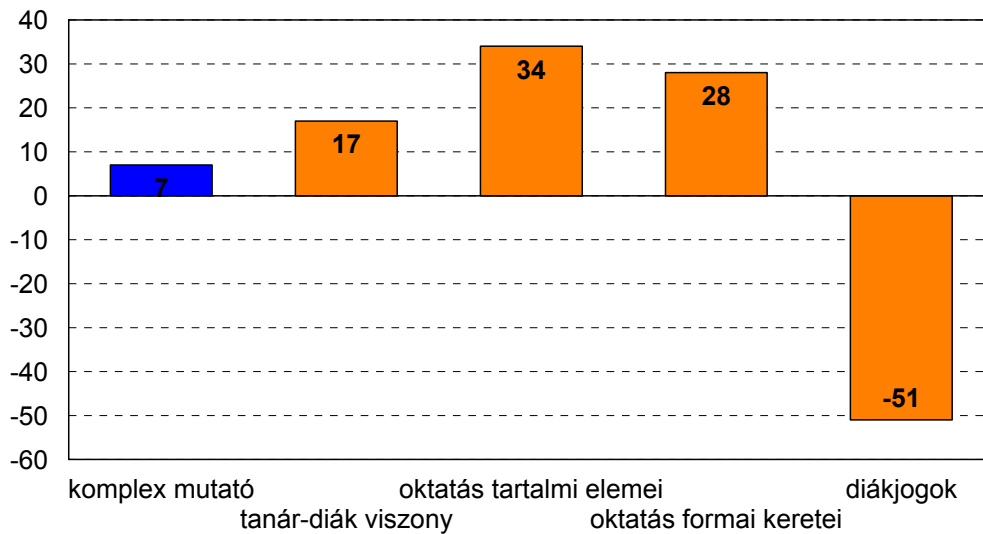
Ha az iskolában folyó tevékenységet megítélését az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk, hat szempont esetében mutatható ki szignifikáns eltérés. Az általános iskolák, szakiskolák, gimnáziumok tanulói jó hangulatúnak ítélik az óráikat, ellentétben a szakközépiskolásokkal. A gimnazisták és szakiskolások körében ezek után nem meglepő az a vélemény, hogy akkor is bejárnának az óráikra, ha nem lenne kötelező. Az általános iskolások érzik csak úgy, hogy gyakran megalázó helyzetbe hozzák őket. Ők és a gimnazisták érzik úgy, hogy tanáraik képesek fegyelmet tartani, viszont a szakközépiskolások jellemzően ennek ellenkezőjét fogalmazzák meg. A tanár szavahihetőségének megítélésben viszont a gimnazisták is a szakközépiskolák tanulóihoz hasonlóan negatív véleményen vannak, ellentétben az általános iskolásokkal és a szakmunkás tanulókkal. Ez utóbbi két csoport tagjai épp ezért úgy érzik, hogy a tanárok partnernek tekintik őket.

A beérkezett válaszok alapján az eredeti 23 kérdésből öt összetett indexet szerkesztettünk, melyek az alábbiak:

- az oktatási munka tartalmát mérő mutató;
- az oktatási munka formai keretivel való elégedettséget mérő mutató;
- az iskolán belüli tanár-diák viszonyt mérő mutató;
- a diákjogok helyzetét mutató index;
- összesített, komplex elégedettségi mutató.

Mindegyik mutató mérleg-indexen van kifejezve, a pozitív érték az adott terület kedvező megítélését mutatja. Az indexek közül három pozitív előjelű tehát inkább elégedettséget fejez ki, de a diákjogok megítélését jelző mutató erős negatív véleményt jelez.

Az egyes oktatási mutatók értéke (mérleg-index)

A legmagasabb elégedettséget az oktatás tartalmi részének kérdéseiben fogalmaztak meg a diákok, +34 pont a mutató értéke. Alacsonyabb elégedettségről számolhatunk be az oktatás formai elemeinek az értékelésénél. Ambivalens a megítélése a tanár-diák viszonynak, ez utóbbi a pozitív tartomány alsó határát közelíti. Az összesített elégedettség +7 pont mérleg-indexen számolva.

Korrelációs számítások alapján kimutatható, hogy az oktatás formai és tartalmi elemei között szoros összefüggés van. A tanár-diák viszony minősítését nagy mértékben meghatározta az oktatási tevékenységgel való elégedettség.

Ha elrugaszkodunk e kategorizálástól, az iskolában folyó tevékenységek más elrendeződést mutatnak. Faktoranalízissel feltártuk, hogy a felsorolt 23 „tevékenység” a diákok gondolkodásában négy csoportba rendeződik. Ez azt jelenti, hogy a diákoknak a tanításhoz, tanárokhoz való viszonyát az alábbi négy faktor határozza meg.

1. faktor: ideális iskola	faktor súly
Az iskolában megtanítanak tanulni.	0.72
Az iskolában az oktatás mellett nevelnek is a pedagógusok.	0.69
Az iskolám felkészít az életre.	0.65
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	0.61
Az iskolában foglalkoznak a diákok problémáival.	0.56
A tanárok képesek fegyelmet tartani.	0.55
A pedagógusok szakmailag felkészültek.	0.53
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek.	0.52
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal.	0.50
Az iskolában minden szükséges információhoz hozzá lehet jutni.	0.50
A tanárok szavára lehet adni.	0.49
Reálisan értékelik a diákok teljesítményét az iskolában.	0.47
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok.	0.44
A tanárok általában partnernek tekintik a tanítványaikat.	0.31
Az iskolában skatulyáznak.	-0.30
2. faktor: fegyelem, erőszak	faktor súly
A pedagógus megüti a diákot.	0.71
A diák levelét a tanár az órán elveszi és elolvassa.	0.68
A tanár lelkileg terrorizál valakit.	0.60
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák.	0.57
A tanárok szavára lehet adni.	-0.36
A pedagógusok szakmailag felkészültek.	-0.31
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok.	-0.30
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal.	-0.29
3. faktor: hatalommal való visszaélés	faktor súly
Az iskolában túlterhelik a diákokat.	0.71
Gyakran túltartják az órákat.	0.64
Az iskolában skatulyáznak.	0.56
A tanár lelkileg terrorizál valakit.	0.37
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák.	0.34
Reálisan értékelik a diákok teljesítményét az iskolában.	-0.32
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival.	-0.31
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek.	-0.30
4. faktor: „buli” a suliban	faktor súly
Ha nem lenne kötelező, akkor is bejárnék a legtöbb órára.	0.69
A tanárok általában partnernek tekintik a tanítványaikat.	0.60
Általában jó hangulatúak az órák.	0.49
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival.	0.30
A tanárok szavára lehet adni.	0.28
A pedagógus megüti a diákot.	-0.36

Minél nagyobb az adott faktoron belül a faktorsúly, annál inkább játszik szerepet a faktor egészének kialakításában, a negatív súlyok pedig az egyet nem értés indikátorai, vagyis ellentétes dimenzióból történő kiegészítései a faktornak.

Az első faktorban a pedagógiai munka tartalmával kapcsolatos olyan szempontok szerepelnek magas pozitív faktorsúllyal, amelyek az ideáltipikus pedagógia jellemzői lehetnek. Ezek a diákközpontú nevelési munka, a hiteles pedagógusi szerep, a diákok problémáival való foglalkozás, informálás, az egyértelmű elvárási és értékelési rendszer, a képességek fejlesztése. Ugyanakkor az ilyen pedagógia elveti az egyéniségek összerosását - a válaszoló tanulók szerint.

A diákok gondolkodásában elkülönülő faktorba rendeződnek a hatalommal való visszaélés jellemzői. Így ide tartozik a diákok túlterhelése, az órák túltartása, a skatulyázás, de a lelki terror is.

Keményebb, a közoktatási törvény által nevesített jogsértéseket is tartalmaz a fegyelem, erőszak faktor. Ez a csoport tartalmazza az fizikai büntetést, a diák levéltitokhoz való jogának megsértését, a lelki terrort, a megalázást.

A jó hangulatú órák, a partneri viszony a tanárokkal, az érdeklődésnek megfelelő tanórán való részvétel szerepel pozitív súllyal a „buli” a sulis halmazában.

Egy másik kérdéscsoportban a kötelességek oldaláról nézve kértük a diákok véleményét.

	Igen (%)	Nem (%)	Nem tudja (%)
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	74	24	2
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolában?	38	49	13
Mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	63	18	19
Megtaláltad számításodat az iskolában?	69	21	10
Mennyire jellemzi osztálytársaidat, hogy igazolatlanul hiányoznak az órákról?	28	65	7
Mennyire jellemzi osztálytársaidat, hogy zavarják a tanórák menetét?	62	35	3

A válaszok jól mutatják az iskolai fegyelmi helyzet általános képét. A diákok háromnegyede többé-kevésbé ismeri a házirendet, de csak 38 százalékuk tartja magát ahhoz valamilyen mértékben. Az órai fegyelmezetlenség is általánosnak mondható, a tanulók 62 százaléka jellemzőnek tartja közösségére. Az igazolatlan hiányzás kevésbé jellemző a

korcsoportra. A tanulók szerint a tanárok többnyire betartják a házirendet, legalábbis jóval nagyobb arányban, mint maguk a diákok.

Az egyes válaszok iskolatípusonkénti vizsgálata részben tovább erősít néhány ismert sztereotípiát, de néhány érdekes eredményt is hoz. A házirendet leginkább a szakmunkásképzők tanulói ismerik, viszont ők tartják be azt legkevésbé. A leginkább a házirend szerint élő fiatalokat a szak- és szakközépiskolákban találjuk. A tanulók véleménye szerint a tanárok leginkább az általános iskolákban és a szakmunkásképzőkben érzik magukra nézve is kötelezőnek a házirendet, míg az ellentétes póluson a szakközépiskolák és gimnáziumok találhatók. Az igazolatlan hiányzás legritkábban az általános iskolákban, leggyakrabban a szakiskolákban fordul elő. Az órai fegyelem kérdésében a gimnazisták tűntek a legjobbnak, az általános iskolásokkal szemben.

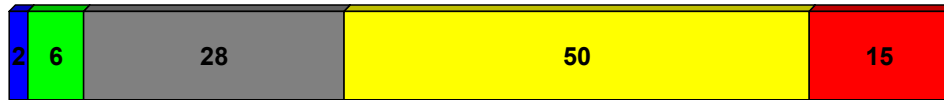
A pesterzsébeti iskolákban folyó oktatási tevékenységgel való elégedettség mértéke a százfokú skálán 67 pont, ami közepes elégedettségnek felel meg. Ennél alacsonyabb, az elégedettségi küszöböt közelítő az iskolák technikai felszereltségével (sportszer, tv, számítógép stb.) való elégedettség, 56 pont.

Az iskolákban folyó szakmai munkával elégedettebbek a kerületben élő tanulók.

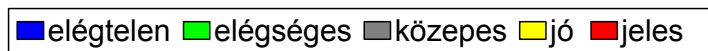
Az oktatási intézmények technikai felszereltségével való elégedettség esetében is találhatóak szignifikáns eltérések. A fiúk rosszra, a lányok közepesre vagy jóra értékelték. Az iskolai tanulmányokkal fordítottan változik a kérdés megítélése. Míg a gyenge tanulók rosszabbnak, a jeles tanulók közepesre értékelték az iskola technikai felszereltségét.

Osztályzat az iskolák

...oktatási munkájára

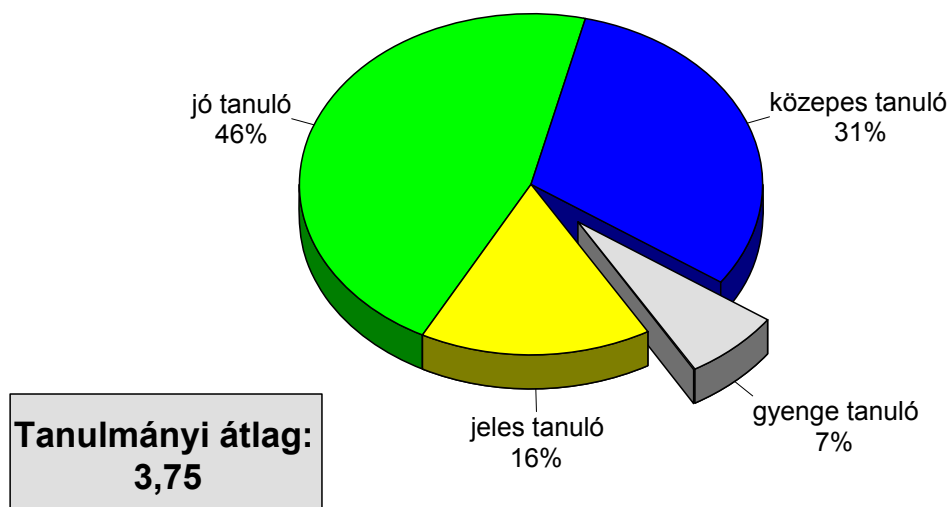
...technikai felszereltségére

százalékos megoszlás

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. Ennek alapján a kerületben tanuló diákok összesített átlaga közepesnél jobb, számszerűsítve 3,75.

A tanulók tanulmányi eredménye

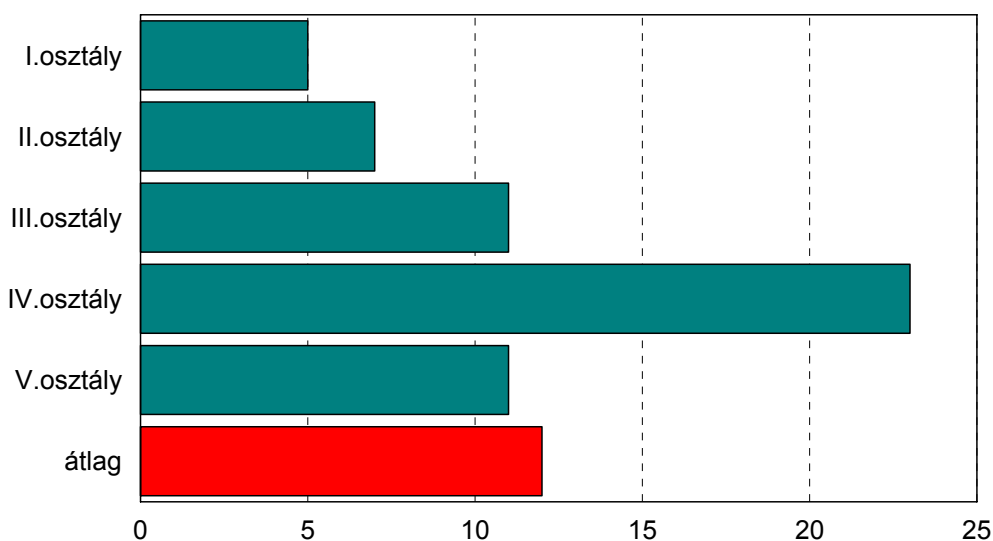

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, mindössze a diákok 7 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 31 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók közel fele, 46 százaléka. 4,5-ös tehát jeles átlagot ért el minden hatodik diák. A lányok egy fél osztályzattal jobb átlagot értek el. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolák adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnázium tanulói produkálták (4,00), szakközépiskolásoknál és az általános iskolásoknál is valamivel a közepes eredmény feletti átlagot mértünk (3,72 és 3,75). A leggyengébben a szakmunkás tanulók és a szakiskolások szerepeltek (3,30 és 3,27).

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják „használni” céljaik elérésére. A nyolc osztályt végzetek gyermekei kerületi szinten 3,43-os, a szakmunkásokéi 3,66-os, az érettségizettekéi 3,83-os, míg a diplomás szülők gyermekei 4,02-os tanulmányi átlagot értek el az elmúlt félévben.

Az iskolai munka eredményét mutatja az idegen nyelvek ismerete is. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul nagyon alacsony a nyelvvizsgával rendelkező tanulók száma.

Nyelvvizsgával rendelkező tanulók százalékos aránya az egyes évfolyamokban

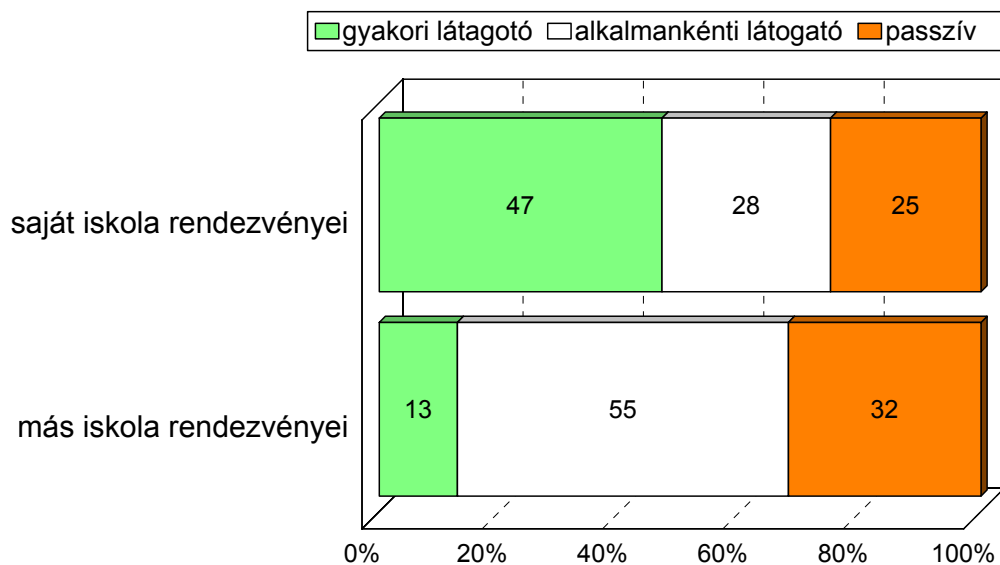
A kerületben tanuló diákok mindössze 12 százaléka rendelkezik nyelvvizsgálóval, fele-fele arányban vannak köztük az alap és a középfokú vizsgán megfelelték. A sikeres vizsgázók angol és német nyelvből vizsgáztak. Természetesen a nemek szerint differenciálódik a nyelvvizsgák megoszlása, a lányoknál 14 százalékos az arány.

5.3 Az iskolán belüli és kívüli kapcsolatok

Az iskolai élet nem csak tanulásból áll. A tanulóknak lehetőségük van arra, hogy barátokat, társakat szerezzenek, iskolai rendezvényekre járjanak el, kapcsolatot építsenek ki és tartsanak más oktatási intézmények tanulóival. Az alábbiakban e kérdéseket elemezzük.

Az iskolák tanulóinak módjukban áll aktívan részt venni az iskolai programokon, rendezvényeken. Ezek a programok kötődhetnek tanulási/tanítási tevékenységhez (pl. szakkör, vetélkedők), kapcsolódhatnak az osztályközösség életéhez (pl. osztálykirándulás, osztálybulik) vagy éppen az egész iskolára kiterjesztett szórakozáshoz (disco, gólyabál, diáknap) és protokolláris rendezvényekhez (évnnyitó, évváró). Az iskolai rendezvények közül a - gyakran kötelező részvétellel zajló - évnnyitókon és évvárókon vesz részt a legtöbb tanuló. A legkevésbé népszerű „rendezvények” a szakkörök, a szalagavatók, gólyabálok.

Részvételi aktivitás az iskolai rendezvényeken

Ha a saját iskola rendezvényein való részvételi aktivitást összesítjük megállapítható, hogy a tanulók 47 százaléka gyakori, további 28 százaléka pedig alkalmi látogatója azoknak. A részleteket vizsgálva a következő összefüggéseket találtuk. Az egyébként legkevésbé népszerű szakköröket elsősorban a kerületi tanulók, a IV. évesek, a jó tanulók, a lányok és a diplomás szülők gyermekei látogatják. Az évnyitókat, évvárókat elsősorban a kerületben lakók, valamint a teljes családban élők látogatják. Az iskolai vetélkedők a lányok körében népszerűbbek. Az iskolai diszkókat kizárólag a kerület tanulói, az osztálybulikat a diplomás szülők gyermekei látogatják gyakran. A sportrendezvények a fiúk körében látogatottabbak.

Kerületi szinten a diákok 32 százaléka soha nem jár el más iskola rendezvényeire. Ennek oka lehet az, hogy a diákok nem is mindig tudnak a másik iskola által szervezett rendezvényekről és azok nem is mindig nyitottak. Azok között, akik eljárnak más iskola rendezvényeire nagyobb arányban vannak a lányok. A saját iskolai rendezvényeken és a másik iskolák programjain való részvétel között közepes erősségű, pozitív előjelű korreláció van. Ez azt jelenti, hogy aki gyakran látogatja saját iskolájának rendezvényeit, azok nagyobb arányban látogatják más iskolák rendezvényeit is.

Annak ellenére, hogy csak alkalmanként vagy egyáltalán nem járnak el a diákok más iskolák programjaira, többségük (66 százalékuk) rendszeres kapcsolatot tart más iskolák tanulóival, mindössze 8 százalékuk nyilatkozott elutasítólag.

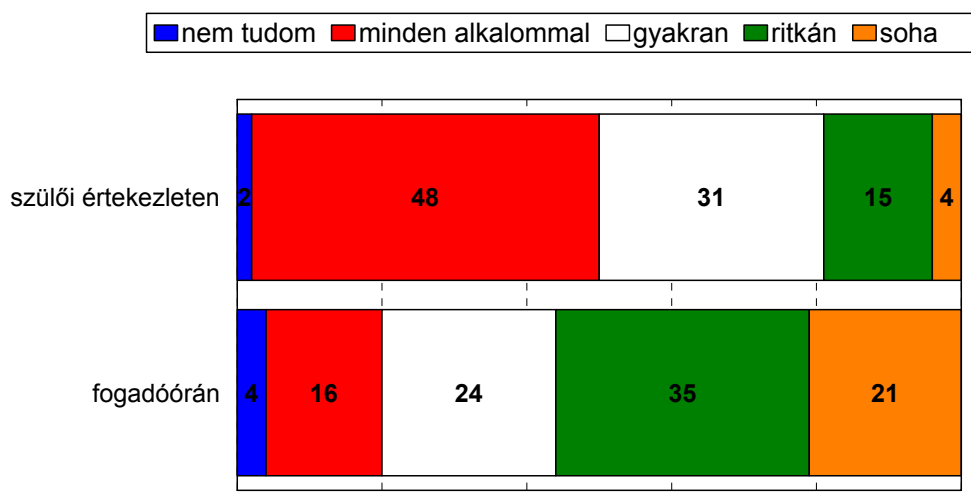
Ha a más iskola tanulóival való kapcsolattartást és a más iskola rendezvényein való részvétel arányait közös mátrixba írjuk a következő százalékos megoszlást kapjuk.

		Kapcsolat más iskola tanulóival		
		gyakran	alkalmanként	soha
Részvétel más iskola programján	gyakran	10	3	1
	alkalmanként	38	14	3
	soha	18	10	5

A táblázatból kiolvasható, hogy a válaszadók 5 százalékának nincs semmilyen kapcsolata idegen iskolával. Azok, akik kapcsolatot tartanak (gyakran vagy alkalmanként) más iskolákkal és el is járnak rendezvényekre, a tanulók kétharmadát alkotják. A fennmaradó 34 százalék az, aki tart kapcsolatot ugyan, de más módon.

Az iskola szempontjából nem csak az érdekes, hogy a fiatalok maguk hogyan vélekednek iskolájukról, hanem az is legalább ilyen fontos, hogy a szülők hogyan viszonyulnak az oktatási intézményekhez. A közoktatási törvény 14.§ 2/d. bekezdése előírja, hogy a szülő kötelessége, hogy „rendszeres kapcsolatot tartson a gyermekével foglalkozó pedagógusokkal”. Ha ez nem lenne leszábályozva, akkor is joggal elvárható magatartás minden felelősségteljesen gondolkodó szülőtől, hogy gyermekek iskolai oktatását, nevelését a pedagógussal való személyes konzultációk segítségével is figyelemmel kísérje. Ennek két intézményesített és az iskolák által bejártott módja van, a szülői értekezlet és a fogadóóra.

A szülők részvételi aktivitása...

A szülői értekezletekre a szülők 79 százaléka gyakran vagy minden alkalommal eljár, 15 százaléuk ritkán, 4 százaléuk pedig soha nem vesz részt ezeken a tájékoztatókon. Megállapítható, hogy a diákok évfolyamának növekedésével csökken a szülők ilyen irányú aktivitása. Legélesebben a diákok tanulmányi eredménye szegregálja a véleményeket. A közepes tanulmányi eredményű diákok szülei csak ritkán, a legjobban tanulóké minden alkalommal részt vesznek a szülői értekezleten. A gyakori látogatók között elsősorban a lányok szüleit találjuk, de az érettségizett és diplomás szülők részvételi aránya is meghaladja az átlagot.

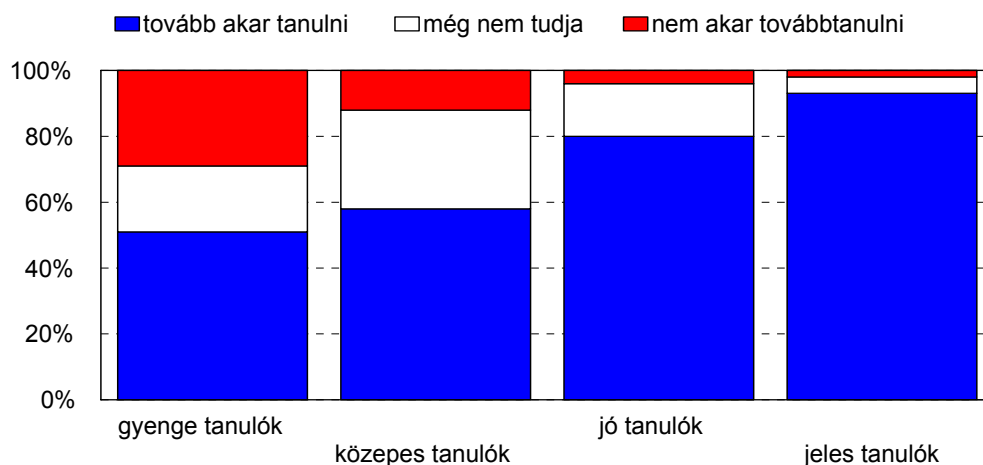
A tendenciákat tekintve hasonló a helyzet a fogadóórákat illetően, azzal a különbséggel, hogy a szülők sokkal passzívabbak e kérdésben. A tanulók 56 százaléka úgy

vélekedik, hogy szülei soha, vagy csak nagyon ritkán mennek el fogadóórára. Az értekezleten és a fogadóórán való részvétel között a közepesnél erősebb korreláció mutatható ki ($r=0,39$). Az összefüggés pozitív előjelű, tehát azt jelenti, hogy aki részt vesz az a szülői értekezleten, az nem zárkózik el fogadóórán való részvétel elől sem és fordítva. A fogadóórákon legmagasabb arányban a kerületi tanulók szülei, az érettségizett és diplomás szülők vesznek részt. Ritkán vagy soha nem vesznek részt a vidéki diákok, a szakiskolások és gimnazisták, a jeles tanulók és a lányok szülei.

5.4 Továbbtanulás

Nagyrészt a tanulmányi eredmények függvényében merül fel a továbbtanulás kérdése. A Pesterzsébeten tanuló diákok 72 százaléka egyértelműen folytatni kívánja tanulmányait jelenlegi iskolája elvégzése után, ötöde bizonytalan, még nem döntött, s a megkérdezettek 8 százaléka fogalmazott meg nemleges választ.

**Továbbtanulási szándék
és a tanulmányi eredmény**

Az intergenerációs mobilitásra vonatkozó szándék jelen van a szakmunkás és az érettségizett szülők gyermekeinél. A szakmunkás szülők gyermekeinek 68, az érettségizett szülők gyermekeinek 74 százaléka tűzte ki célul a továbbtanulást. A diplomás szülők gyermekeinek 88 százaléka döntött úgy, hogy tovább akar tanulni. A határozott

továbbtanulási szándék elsősorban a lányokat jellemzi, a tanulmányok befejezése, illetve a bizonytalanság inkább a fiúk sajátossága.

Az iskolai tanulmányok állami oktatási rendszeren belül való folytatásának legmeghatározóbb eleme a diák jelenlegi tanulmányi eredménye. A jó tanulók számára evidencia, hogy folytatni kell a tanulmányokat, de a gyenge tanulmányi eredményűek felénél is felvetődik a továbbtanulás gondolata.

Ha a továbbtanulás szempontjából megcélzott intézményeket nézzük a legnépszerűbb szakirány a műszaki, gazdasági és a jogi jellegű képzés. Közepesen népszerűek a művészeti, az egészségügyi és a rendőrtiszti főiskolák, egyetemek. A bölcsész, az agrár és pedagógiai képzést nyújtó felsőoktatási intézmények kifejezetten népszerűtlenek.

6. Az egzisztencia

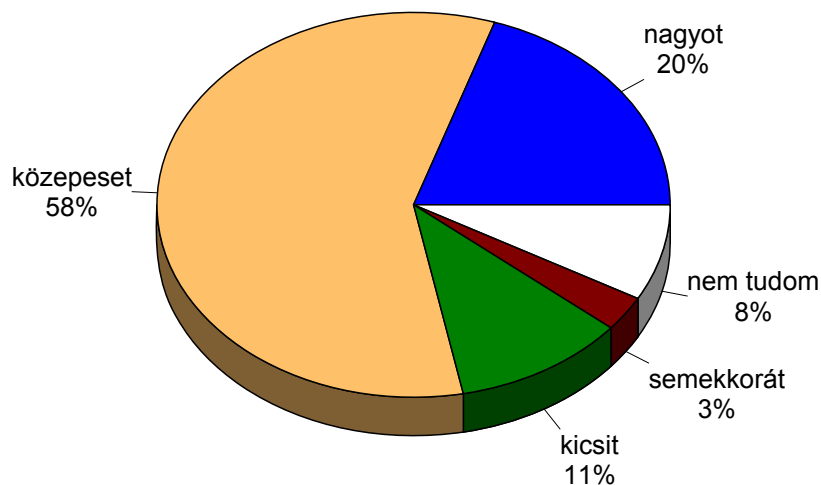
6.1 A munkanélküliség problémája

A munkanélküliség Pesterzsébeten is a megoldandó problémák közé tartozik. Az iskolai surveyben megkérdezett fiatalok 77 százalékának nincs a családjában munkanélküli, 17 százalékának egy fő, 4 százalékának kettő vagy több munkanélküli van a közvetlen családjában (akikkel együtt lakik).

Az, hogy van-e a családban munkanélküli, a tanulmányi eredményt jelentősen nem befolyásolja, akiknél nincs munkanélküli a családban, ott ez az átlag 3.8, ahol van, ott 3.75. Ez természetesen nem ok-okozati összefüggésben van egymással, sokkal inkább arról van szó, hogy mind a munkanélküliség, mind a tanulmányi átlag ugyanabba a tágan értelmezett társadalmi-szociális közegbe illeszkedik, és az itt elfoglalt státusz befolyásolja mindkettőt. Ennek egyik további mutatója az is, hogy a fiataloknak adott havi zsebpénz sem több azokban a családokban, ahol nincsenek munkanélküliek.

Azt, hogy maga a kérdezett mekkora esélyt lát arra, hogy a számára ideális munkahelyet megleglje a kerületben a következő ábra mutatja.

Mekkora esélyt látsz az ideális munkahely megtalálására?

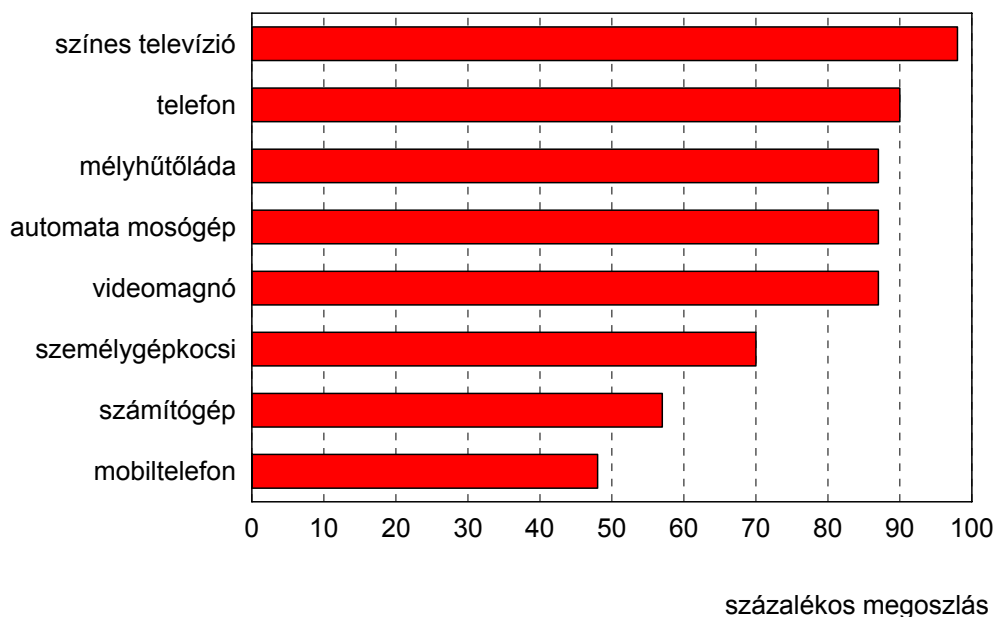
Az a tény, hogy van-e a családban munkanélküli, természetesen nagyban befolyásolja azt a hitet, hogy a fiatalok mekkora esélyt látnak arra, hogy a számára ideális munkahelyet megtalálja a kerületben. E mutató értéke (százfokú skálán) 68, illetve 64 pont, az optimistábbak természetesen a „dolgozó” családok tagjai. Mind a két érték pozitív véleményt, bizakodást mutat.

6.2 A gazdasági státusz

A családok gazdasági helyzetének jellemzője a háztartás felszereltsége is. Ez váltotta ki a jövedelemre vonatkozó kérdéseket, mivel ezekre releváns választ nem kaptunk volna a fiatalokról. Az alábbi ábra a nyolc feltett háztartási-szórakoztató elektronikai eszköz említési gyakoriságait mutatja, attól függően, hogy hány eszközre mondták a fiatalok, hogy háztartásban megtalálható. Az eszközök közül öt olyan volt, amely a legtöbb háztartásban már megtalálható (telefon, színes tévé, automata mosógép, videomagnó, mélyhűtőláda), és három olyan, amelyik (bár egyre kevésbé) még valamennyire luxuscikknek számít (mobiltelefon, személygépkocsi, számítógép).

A technikai-háztartási eszközök belső megoszlását az alábbi ábra mutatja.

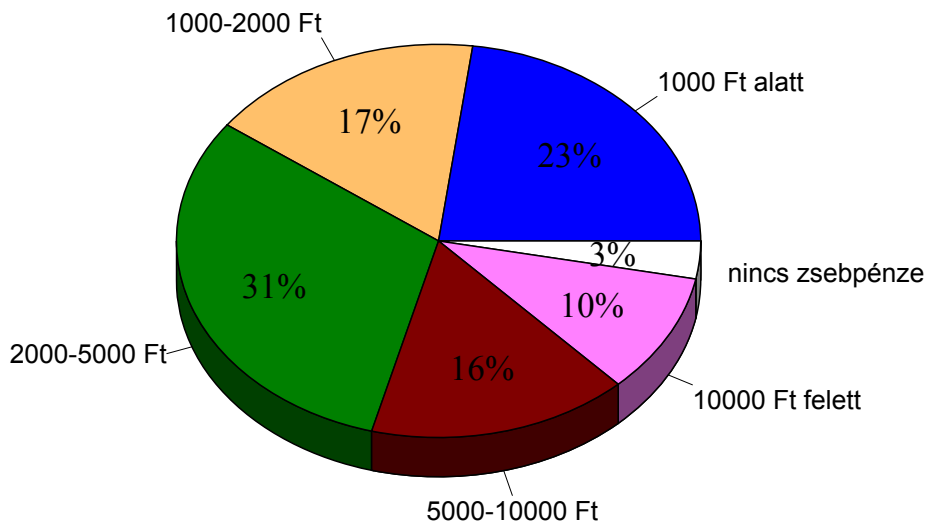
A családban meglévő technikai eszközök

Az ábrán az utolsó két szempontra hívnánk fel a figyelmet, és paradox módon éppen a viszonylagosan magas említettségre. A személyi számítógépek már minden második háztartásban megtalálhatóak, míg mobiltelefonnal is rendelkezik közel a háztartások fele.

A családok gazdasági helyzetét is jelzi, hogy mennyi pénzből gazdálkodnak a fiatalok. A vizsgált sokaságban az átlagos havi „zsebpénz” mértéke 5274 forint volt. Ezt meghaladó összeg felett csak a kérdezettek egynegyede rendelkezik, 3 százalék azok aránya, akiknek nincs önállóan elkölthető pénzük. A különböző zsebpénz kategóriákat a következő ábra mutatja.

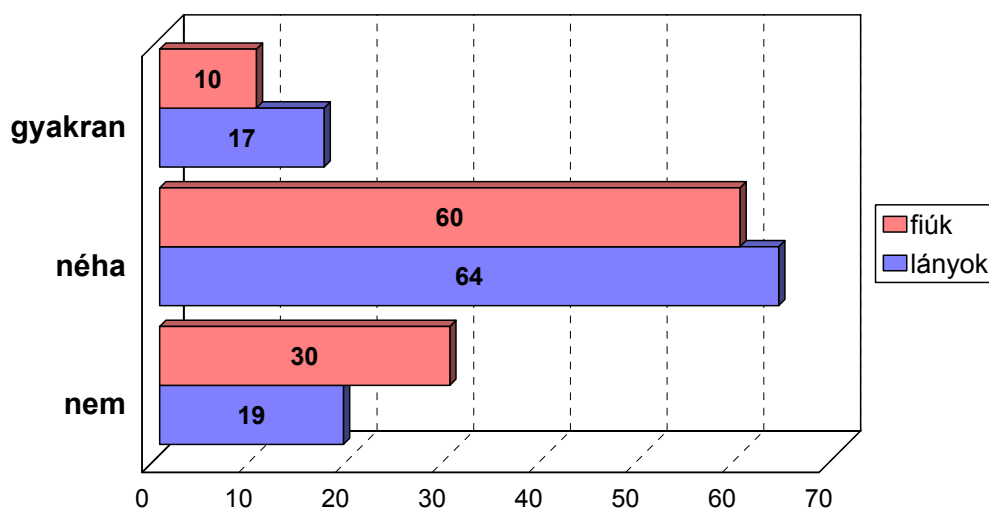
Mennyi pénzből gazdálkods havonta?

7. Egészségügyi helyzet

Adatfelvételünk szerint a megkérdezettek 13 százaléka gyakran volt az elmúlt egy évben orvosnál, közel kétharmad néhány alkalommal és egynegyedük egyáltalán nem.

Az orvosi kezelések gyakorisága nemenként

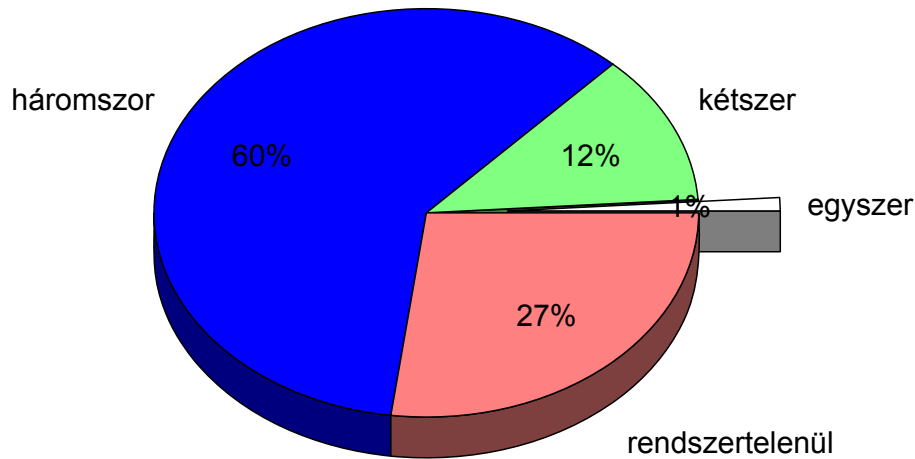
A gyakori betegek között lényegesen nagyobb arányban (17 százalék) voltak a lányok. Az orvoshoz egyáltalán nem fordulók között pedig a fiúkat találhatjuk nagyobb arányban.

A rendszeres dohányosok 16 százaléka gyakran, 55 százaléka néhányszor járt orvosnál. A gyakran orvoshoz járók 18 százaléka rendszeresen dohányzik.

A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ebbe tartozik a káros szenvedélyeken kívül az életmódból adódó problémák köre is.

Ezek között első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. Bár a megkérdezettek 60 százaléka azt állítja magáról, hogy naponta háromszor étkezik, és 12 százalék a kétszer, és 1 százalék alatti a csak egyszer étkezők aránya, a mintába került fiatalok egynegyede (27 százalék) saját bevallása szerint is rendszertelenül étkezik.

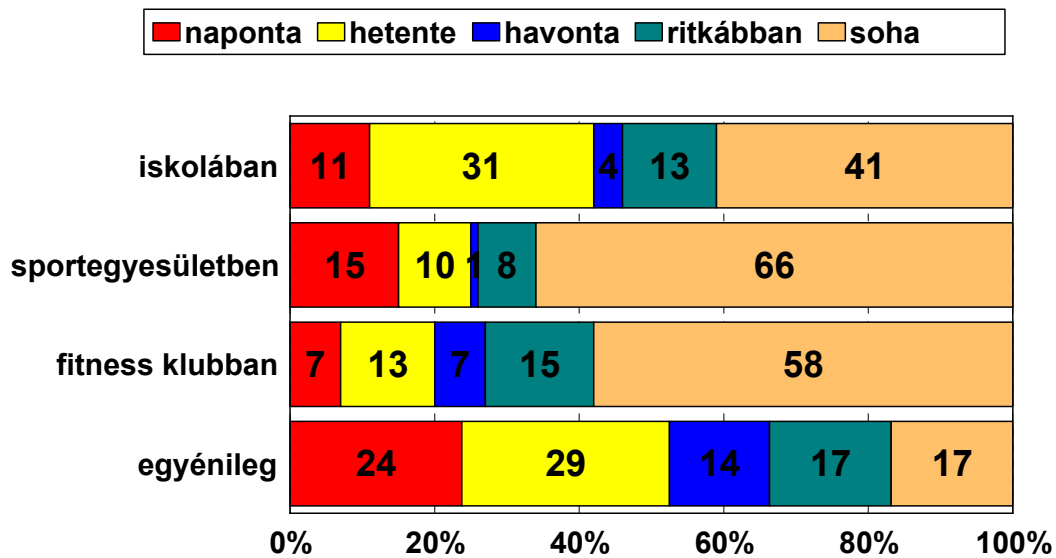
Naponta hány alkalommal étkezel?

A rendszertelenül étkezők 16 százaléka gyakran fordult meg az orvosnál az elmúlt egy évben, míg a gyakori betegek 37 százaléka rendszertelenül étkezett. A lányok között az átlagnál jóval magasabb (31 százalék) a rendszertelenül és a háromnál kevesebbszer étkezők (8 százalék) aránya. A fiatalok lakóhelye szerint vizsgálva a kérdést megállapíthatjuk, hogy a kerületi fiatalok között az átlagnál magasabb a naponta csak kétszer étkezők aránya (7 százalék), míg a bejárók között 30 százalék a rendszertelenül étkezőké.

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy a tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került fiatalok.

A fiatalok sportolási szokásai

A legelterjedtebb testedzési mód az otthon, egyéniileg végzett mozgás, ezt végzik a legmagasabb arányban naponta és havonta is. Erről a mozgásformáról csak 17 százalék nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem végzi. A második legelterjedtebb sportolási mód az iskolában tanórán kívüli sportolás. Ezzel a lehetőséggel a heti rendszerességgel sportolók 31 százaléka él. Itt már 41 százalék a teljes elutasítás. Ez a sportolási mód napi rendszerességgel inkább a fiúkat jellemzi, 16 százalékuk naponta, 28 százalék hetente és 4 százalék havonta él a lehetőséggel. A lányoknál, akik jellemzően hetente sportolnak, ebben a formában 6 százalékkal magasabb az említések aránya.

Az egyesületekben sportolók fordulnak elő a legkevesebben (34 százalék) e korcsoport tagjai között. Ezen belül azonban a második leggyakoribb testedzési mód a napi rendszerességgel mozgók között. A fiúk 20 százalék, míg a lányoknak csak 10 százalék jár naponta edzésre. Valamivel többen vannak (11-11 százalék) azok, akik hetente keresnek fel valamilyen sportegyesületet. A lányok 73 százaléka nem sportol egyesületi keretekben, míg a fiúknál ez a szám 60 százalék. Szintén nagyon magas a sportegyesületbe nem járók aránya a 15 évesek között (79 százalék). A legaktívabb egyesületi sportolókat a szakmunkásképző iskolák tanulói között találjuk, hiszen 18 százalékuk naponta edzi testét egyesületi keretek között.

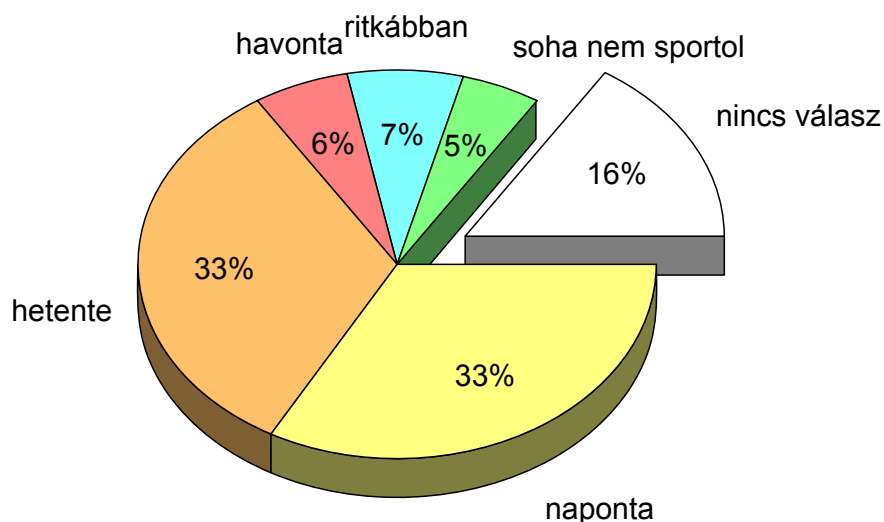
A fitness klubok, body termék látogatása inkább az alkalmi testedzési formák közé tartozik, hiszen a naponta gyakorlók aránya a legalacsonyabb volt a négy választható forma

közül. A havonta vagy ritkábban történő mozgás esetében azonban második legnagyobb gyakorisággal említették a fiatalok, bár 58 százalék azok aránya, akik egyáltalán nem élnek ezzel a lehetőséggel. Ez a testedzési mód inkább a fiúkat jellemzi, hiszen 10 százalékuk naponta, 13 százalékuk hetente, további 6 százalék havonta jár edzőtermekbe, míg a lányok 57 százaléka soha nem él ezzel a lehetőséggel.

Minden vonatkozásban a legelterjedtebbnek tűnik az otthoni vagy egyénileg alkalmanként végzett testmozgás (pl. uszoda). A vizsgált fiatalok 24 százaléka naponta, további 29 százalék hetente rendszeresen mozog ilyen módon és csak egyhatodik nyilatkozott úgy, hogy soha nem sportol. Ez utóbbi kategóriában az átlagnál magasabb arányban találjuk a Pest megyében élőket és a fiúkat, bár mint korábban tapasztalhattuk, ők a szervezett keretek között végzett sporttevékenységben emelkedtek ki.

A vizsgált korcsoport tagjainak 5 százaléka soha, semmilyen formában nem sportol. Külön mutatószám alapján vizsgáltuk, hogy a mozgás formájától függetlenül hányan vannak, akik a lehetséges négyből legalább az egyik módon sportolnak, illetve egyáltalán nem teszik azt. Az eredmények megoszlását az alábbi ábra szemlélteti.

A fiatalok megoszlása a sportolás gyakorisága szerint

Egyharmad-egyharmad a naponta vagy hetente valamilyen formában testedzést végzők aránya. Hat százalék havonta, további 7 százalék ennél is ritkábban mozog. A fiúk 6, a lányok 3 százaléka nem sportol. A szakmunkásképző iskolák tanulói a legkényelmesebbek,

ők 19 százalékban soha nem sportolnak. Az általános iskolások azok, akik legmagasabb arányban (41 százalék) mozognak naponta. A heti rendszerességű sportolásban a szakközépiskolások járnak élen (40 százalék).

Az alapadatok mögött azonban több helyen jelentős eltérést tapasztalhatunk a főátlagtól. A legsportosabbaknak a fiúk mutatkoztak, 38 százalékuk naponta sportol valamilyen módon. A lányokra inkább a heti rendszerességű (42 százalék) vagy az alkalmi mozgás (11 százalék) a jellemző.

Az iskolatípusok szerint vizsgálva a válaszokat azt láthatjuk, hogy a leglustábbak a szakmunkásképző iskolák tanulói, hiszen a legmagasabb arányban (19 százalék) itt fordultak elő soha nem sportoló tanulók. A szakközépiskolásokat a heti rendszerességű, míg az általános iskolásokat a napi testedzés jellemzi leginkább.

A korcategoriákat vizsgálva a fiatalabbak tűnnek szorgalmasabbnak, hiszen a 14-15 évesek 37-37 százaléka napi rendszerességgel sportol. A 16-18 éveseket inkább a heti mozgás igénye jellemzi (37-39 százalék).

8. A fiatalok értékrendje

Az emberi viselkedés egyik legfontosabb mozgatórugója az egyén értékrendje, mely egyúttal abban is segít, hogy szemléletünk, világképünk koherens egészet alkosson, rendszerré szerveződjön. Ahhoz, hogy a fiatalok cselekedeteit megértsük, esetleges jövőbeni reakciójukat prognosztizálhassuk szükséges, hogy képet kapjunk értékrendjükről is.

Arra kértük a tanulókat, hogy értékeljenek különböző kijelentéseket aszerint, hogy melyikkel milyen mértékben értenek egyet. A kijelentések az alábbi három dimenzióban helyezkedtek el: karrier, hit, liberalizmus.

Karrier, sikeres élet	Pontszám (százfokú skálán)
Saját sorsunkért önmagunk vagyunk felelősek.	83
A fiatalok és az idősebbek érdekei között jelentős különbségek vannak.	72
A mai világban nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni.	70
Mindig azt akarom csinálni, amihez éppen kedvem van.	68
Az álmok tartják fenn a világot.	38

A karrierre vonatkozó állítások megítéléséből kiolvasható, hogy az önmegvalósítást alapvető vezérelvként fogadják el, vallják, hogy saját sorsunk alakulásáért önmagunk vagyunk felelősek. Elfogadják az intézményes célokat és a célok eléréséhez rendelt - olykor kíméletlen - eszközöket egyaránt. A karrier és a boldogulás érdekében nem lehetünk válogatósak, minden lehetőséget meg kell ragadni. A pesterzsébeti diákok realisták, elvetik azt az állítást, hogy az álmok tartják fenn a világot.

A saját sorsunkért való felelősséget az általános és a középiskolák utolsó éves tanulói fogadták el leginkább, ez teljesen érthető, hiszen nekik pont ebben a kérdésben kell hamarosan meghatározó döntést hozniuk. Azt, hogy minden lehetőséget meg kell ragadni, az általános iskolások, a közepes tanulmányi eredményűek és a kerületben lakók fogadják el. Az álmodozás érdekes módon inkább a fiúkat és a szakmunkástanulókat jellemzi, legkevésbé a lányokat és a szakiskolásokat. A generációs konfliktusok a fiúk, az általános és szakközépiskolások és a gyenge tanulmányi eredményűek számára érzékelhetők. A mindig azt akarom csinálni, amihez kedvem van kategória, a fiúk és a gyenge tanulmányi eredményűek számára fogadható el teljesen.

Hit	Pontszám (százfokú skálán)
Az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be, ami van.	61
Az emberek egy áttekinthetetlen gépezet fogaskerekei lettek.	57
Hit nélkül nincs értelme az életnek.	40
Néha úgy érzem, senkinek sincs rám szüksége.	37
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben.	27

A karrier-orientált vélemények ellenére, a tanulók többsége (61 százaléka) úgy véli, hogy az embereknek meg kell tanulniuk, hogy azzal ériék be, ami van. Ez azt jelenti, hogy a karrier számukra addig érdekes, amíg nincs meg a biztos egzisztencia. A diákok többsége nem hisz istenben, nem játszik a vallás fontos szerepet az életükben, ugyanakkor a hit nélküli élet kérdésében megosztottak.

A feleslegesség érzésével inkább egyetértenek a közepes tanulmányi átlagúak, teljesen elutasítják a jeles és jó tanulók, a diplomás szülők gyerekei. Elsősorban a fiúk véleménye, hogy az emberek egy áttekinthetetlen gépezet részei, míg a jeles tanulók elvetik ezt a véleményt. A saját sors alakíthatatlanságát, beletörődést a gyenge tanulmányi eredményűek, az alacsony iskolázottságú szülők gyerekei elfogadták, míg a jó átlagú tanulók és a diplomás szülők gyerekei elvetették.

Korlátozott liberalizmus	Pontszám (százfokú skálán)
Helyes, ha dohányzó helyet jelölnek ki az iskolában a diákoknak.	64
A homoszexualitás erkölcstelen.	56
Helyes, hogy vannak nudista strandok.	56
A korábbi nemzedékek szokásait felül kell vizsgálni.	55
A házasságon kívüli szexuális élet helytelen.	41

A vizsgált tanulók alapvetően liberális beállítódásúak, de nem szélsőségesen. Az iskolai dohányzóhelyeket a többség engedélyezné, de a nudista strandok megítélésében már bizonytalanabbak, csak úgy, mint a homoszexualitás kérdésében. A tanulók fele erkölcstelennek tartja az azonos nemű párkapcsolatot, s 41 százalékuk a szexuális kapcsolatot is csak a házassági köteléken belül tartja helyesnek.

Az egyes állítások megítélése között több változó mentén is különbséget lehet tenni. A nudista strandok létét támogatók között sok a gyenge vagy közepes tanulmányi eredményt produkáló tanuló. A homoszexualitást elsősorban a lányok, a 2. és 3. osztályosok, valamint a

jó és jeles tanulók utasítják el a legmagasabb arányban, a fiúk és a közepes tanulók tartoznak az elfogadók közé. A házasságon kívüli szexuális életet a jeles tanulók, a teljes családban élők vetik el inkább. A dohányzóhely kijelölésében a gyenge és közepes tanulók az elfogadók, a jó és jeles eredményűek az elutasítók közé sorolhatók.

Saját élethelyzetük értékelése során a vizsgált korcsoport fiataljai többségükben pozitív érzéseket, beállítódásokat fogalmaztak meg. Ezeket az eredményeket foglalja össze a következő táblázat.

Állítások	Értékelés (százfokú skálán)
A problémáimmal van kihez fordulni.	77
Boldog vagyok.	69
Sikeres életet élek.	62
Gyakran idegeskedem.	55
Sokszor egyedül érzem magam.	39
Gátlásos vagyok.	37
Gyakran fog el félelem érzés.	32
Általában rosszul alszom.	23
Senkinek sincs rám szüksége.	20

A leginkább igaznak az az állítás bizonyult, hogy a fiataloknak van kihez fordulniuk problémáikkal. Itt teljesen ezen a véleményen voltak a 14 év alattiak, inkább nem érezték igaznak a 14-18 évesek.

A válaszadók többsége boldognak érezte magát. Különösen a jeles tanulmányi eredményűek, az iskolázottabb szülők gyermekei érezték így, kevésbé volt jellemző a közepes tanulmányi eredményűekre.

Sikeres életet élőnek tartja magát a fiatalok közel háromnegyede. Különösen a fiúk, az általános iskolások és a diplomás szülők gyerekei éreznék így, inkább sikertelennek gondolják magukat a szakiskolások, a 18 évesnél idősebbek, az alacsony iskolai végzettségű szülők gyerekei és többségükben a lányok. A sikeresség érzetének kialakulásában szerepe van a rendelkezésre álló zsebpénznek, hiszen a több pénzzel rendelkezők között magasabb arányban találtunk magukat sikeresnek érző fiatalokat.

A fiatalok több, mint fele gyakran idegeskedik. Különösen a szakmunkás tanulók, az édesapjukkal élők, a gyenge tanulmányi eredményűek és a lányok nyilatkoztak így. Kevésbé jellemzi az idegeskedés a fiúkat, a 14 év alattiakat és a jó tanulmányi eredményűeket.

A megkérdezettek harmada egyedül érzi magát, bár mint a táblázatban láthatjuk, ez az állítás már nem jellemző a vizsgált korcsoportra. A szakközépiskolásokat és a közepes tanulókat találjuk itt átlagot meghaladó arányban.

A gátlásosság érzése is közel ilyen arányban van jelen, de ez elsősorban a lányokat, a 18 év felettieket, az édesanyjukkal vagy más rokonnal élőket jellemzi.

A félelemérzés a korcsoport egynegyedénél jelentkezik valamilyen mértékben, de kiugró arányban csak az édesapjukkal élők említették.

A feleslegesség érzése csak kis arányban van jelen a fiatalok körében. Átlag feletti arányban jellemzi a szakmunkástanulókat, a 18 év felettieket és a diplomás szülők gyerekeit. Legkevésbé éreznek így a 14 év alattiak, a jeles tanulmányi eredményűek és a lányok.

9. Devianciák

9.1 Dohányzás

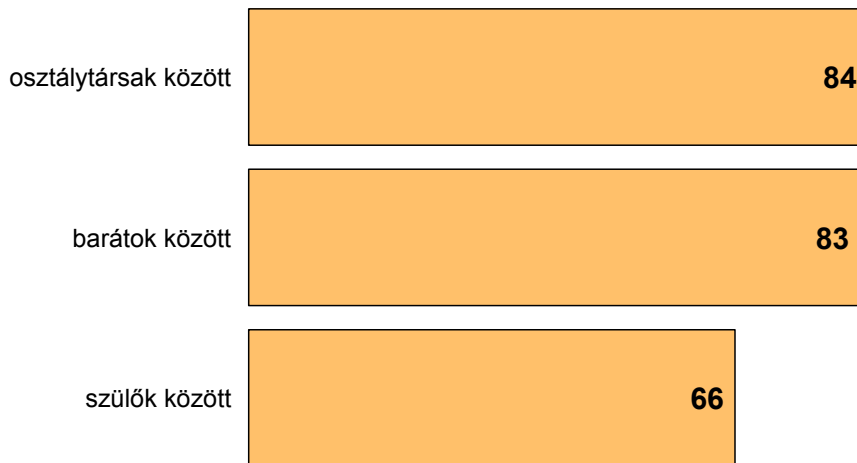
A vizsgált minta alapján megállapítható, hogy saját bevallásuk szerint a 13-19 éves korcsoport 15 százaléka rendszeresen, további 15 százaléka alkalmanként dohányzik. A megkérdezettek 39 százaléka nem dohányzik, de már kipróbálta, 31 százalék pedig még nem is próbálta. Ennek az adatnak némileg ellentmond a megkérdezettek egy más helyen adott válasza, mely szerint 84 százalékuk nyilatkozta azt, hogy osztálytársai között van dohányos. A torzítást okozhatja az a korcsoportot jellemző attitűd, amely a dohányzást a felnőtté válás egyik szimbólumaként fogadja el. Ezért saját kortárs csoportjukban azok is dohányosnak vallják magukat, akik esetleg csak kipróbálták, de nem szoktak rá.

A rendszeres dohányzás elsősorban a fiúkat jellemzi, míg a lányok csak a kipróbálásig jutnak el. A dohányzás átlagon felüli elutasítása elsősorban a kerületben lakókat, a teljes családban élőket és a diplomás szülők gyerekeit jellemzi leginkább.

Természetesen megpróbáltuk vizsgálni a dohányzást kiváltó, elősegítő okokat is. Külön kérdeztük a vizsgálatban résztvevőket arról is, hogy szűkebb-tágabb környezetükben van(nak)-e dohányos(ok).

A fiatalok környezetében lévő dohányosok arányai (%)

A vizsgált diákok kétharmadának szülei között is van dohányos. A problémát iskolatípusonként vizsgálva jelentős eltéréseket tapasztalhatunk, hiszen az általános iskolások és a szakmunkásképző intézmények tanulóinak szüleit jellemzi leginkább, a gimnazistákéit a legkevésbé a dohányzás. Ez a változó összefüggést mutatott a tanulmányi átlaggal, hiszen a gyenge tanulmányi eredményű tanulók szülei között az átlagnál magasabb, a jó és jeles tanulóknál alacsonyabb volt a dohányzó szülők aránya.

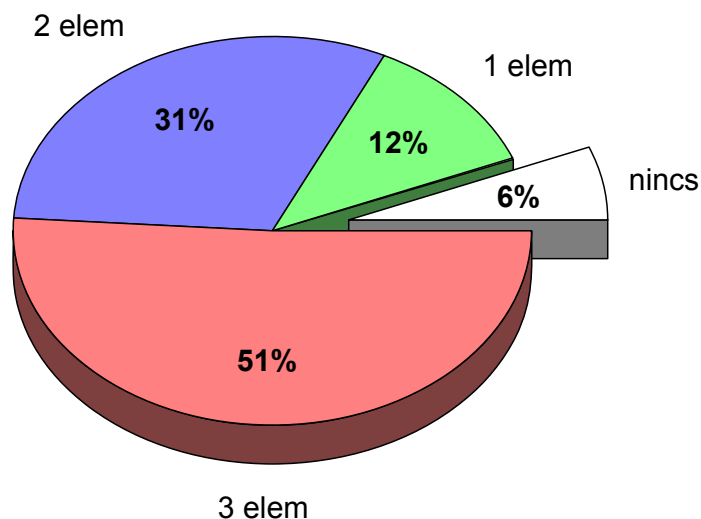
Sokkal rosszabb helyzetet tapasztalunk a kortárs csoportok vonatkozásában. A barátok körében a megkérdezettek 83 százaléka jelzett dohányost. A gyengébb tanulók baráti körét inkább jellemzi a dohányzás, mint a jobbakét. Még kedvezőtlenebb képet kapunk, ha az osztálytársak körében tapasztalt szokásokat vizsgáljuk. A megkérdezettek 84 százaléka azt válaszolta, hogy osztálytársai között van dohányos.

Milyen kapcsolatok mutathatók ki a fiatalok és a környezetük dohányzási szokásai között? A rendszeresen dohányzó fiatalok szüleinek 73 százaléka, osztálytársainak 98 százaléka, baráti körük 99 százaléka szintén dohányos. Az ellenpóluson a dohányzást nem próbálók szüleinek 61, osztálytársainak 73, barátainak 63 százaléka nem dohányzik. A

fiatalok dohányzási szokásának kialakulására a baráti kör példája van a legnagyobb hatással és csak ezt követi a család és a szülők.

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik ki vannak téve a környezet káros hatásának. Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok körében hányan dohányoznak a környezetben. Az ábra ezen mutató értékeit jelzi. Ebből látszik, hogy elenyésző azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek. Ötven százalék felett van azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat.

A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

Mint a táblázatból is láthatjuk, a környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, hiszen akik „veszélyes” környezetben élnek, azok 21 százaléka rendszeres dohányos, további 19 százalék alkalmi és 38 százalék már próbálkozott. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, lényegesen magasabb arányban maradnak nem dohányosok.

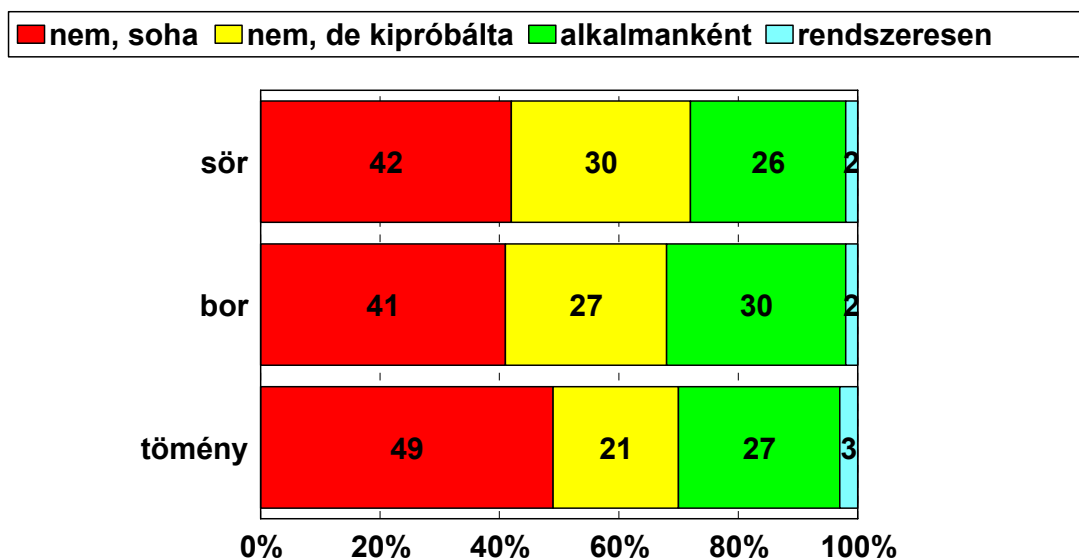
A fiatalok dohányzási gyakoriságai a különböző veszélyességű környezeti elemeken belül

százalékok	rendszeresen	alkalmanként	nem, de próbálta	nem
nincs dohányos a környezetében	4	4	29	63
egy...	1	2	42	55
kettő...	13	16	43	29
három...	21	19	38	23
oszlopszázalékok	15	15	39	31

9.2 Alkoholfogyasztás

A vizsgált korosztály deviáns magatartásformáinak másik hagyományos formája az alkoholfogyasztás. A hagyományos kategóriák között a vizsgált sokaság egészen jelentős különbség csak a tömény szeszesital fogyasztásánál tapasztalható. Itt a legmagasabb a még soha nem próbálók aránya és a legkisebb azoké, akik már egyszer próbálták. Ezek az értékek nem csak abszolút értékben kiugróak, hanem a másik két kategóriához képest is jelentős eltérést láthatunk.

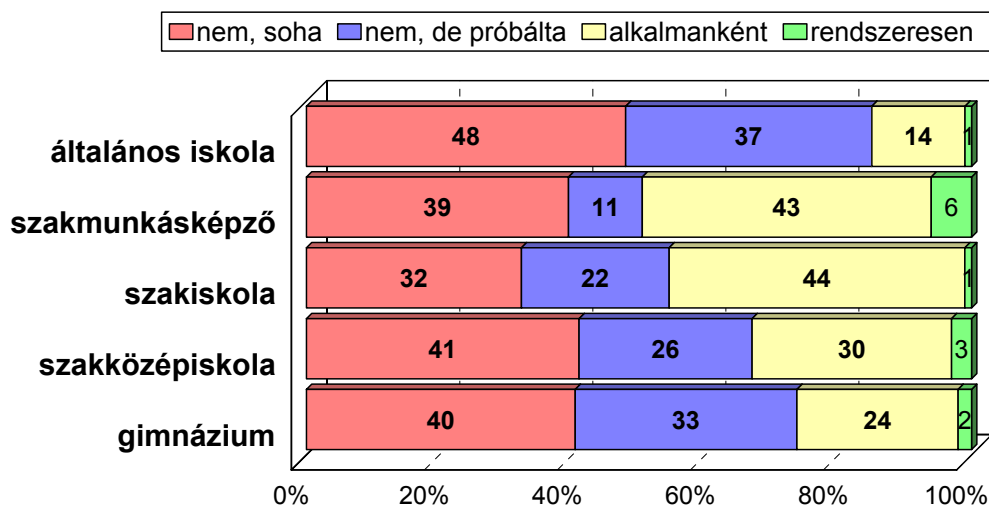
A fiatalok alkoholfogyasztási gyakoriságai

A fenti számok háttérét vizsgálva azonban már jelentős eltéréseket tapasztalhatunk. A sörfogyasztás esetében a kérdezettek tanulmányi eredménye és szülői háttere volt meghatározó, hiszen a rendszeres fogyasztó között elsősorban a közepes átlagúakat találjuk. Az alkalmi fogyasztók között a Pest megyében lakók és a diplomás szülők gyermekei találhatók átlagon felüli arányban.

Az iskolatípusok szerinti vizsgálat csak a rendszeres fogyasztók között mutatott ki eltéréseket. A szakmunkásképzőbe járók 5 százaléka rendszeres sörfogyasztó, a szakközépiskolások 3 százaléka, míg a gimnáziumba járóknak csak 0.5 százaléka tartozik ebbe a körbe.

A fiatalok sörfogyasztási szokásai iskolatípusok szerint

Mint az ábrán is láthatjuk, a szakmunkás tanulók 43 százaléka alkalmi, 6 százaléka rendszeres sörfogyasztó. A legkevésbé az általános iskolákban és a gimnáziumokban isznak sört valamilyen rendszerességgel.

Az előzőekkel csaknem teljesen megegyező alapadatokat tapasztaltunk a fiatalok borfogyasztása területén is. Az alkalmi fogyasztók jellemzően a sok zsebpénzzel rendelkezők és a más pesti kerületekben lakók közül kerültek ki.

A tömény szeszesített alkalmilag és rendszeresen fogyasztók aránya nem tér el jelentősen az előzőekben vizsgált két italfajtától. Az átlagnál nagyobb arányban találjuk az

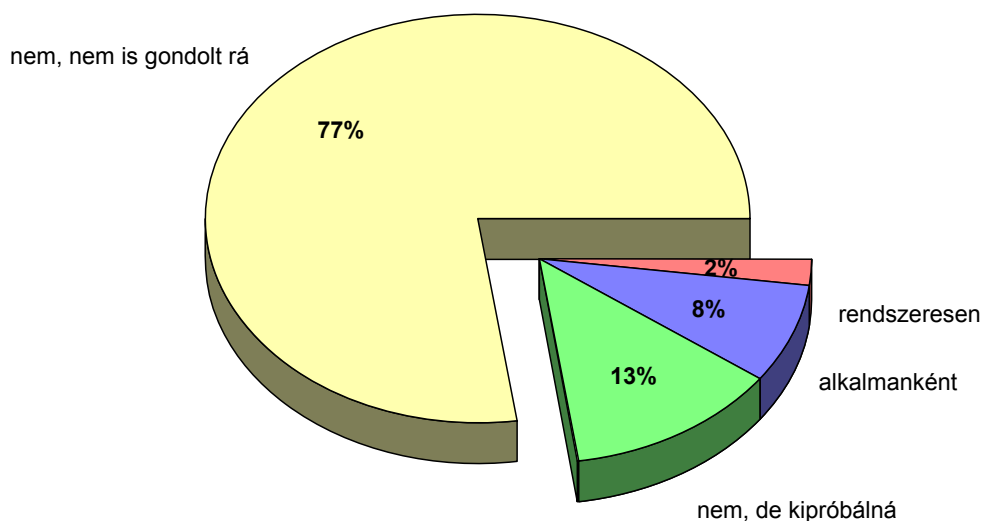
alkalmi fogyasztók között a közepes tanulmányi eredményű tanulókat és azokat, akik csak édesapjukkal élnek. A próbálkozók a teljes családban élők között a legmagasabb arányúak.

A valamely italfajtát rendszeresen fogyasztók aránya 3, az alkalmi fogyasztóké 40 százalék. Az egy fajta alkoholt alkalmanként fogyasztók aránya 16, a kettőt fogyasztóké 13, a mindhárom fajtát ivóké 11 százalék. Az alkalmi alkoholfogyasztás a több zsebpénzzel rendelkezőket, a más pesti kerületben és Pest megyében élőket jellemzi elsősorban.

9.3 Drogok

Az elmúlt évek ifjúságot érintő problémái között első helyen kell említünk a drogfogyasztás megjelenését és jelentős elterjedését. A drog fogyasztása, beszerzése, illetve ezek megelőzése, megakadályozása vált az ifjúsági problémák kezelésének legfontosabbikává. Ehhez azonban sok esetben azok az alapvető információk sem állnak rendelkezésre, hogy milyen mértékben terjedt el a különböző narkotikumok fogyasztása, hol és milyen módon jutnak hozzá a fiatalok. Különös értéke lehet ezeknek az adatoknak a készülő drogtörvény fényében, hiszen így láthatóvá válik, hogy a vizsgálat pillanatában a fogyasztók büntetése milyen középiskolás csoportot ért volna el.

A fiatalok megoszlása a drogfogyasztás gyakorisága szerint

A rendszeres drogfogyasztók aránya a vizsgált minta alapján 2 százalék, az alkalmi fogyasztóké 8 százalék. A megkérdezettek 13 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem próbálta még, de megfordult a fejében, hogy megteszi és 77 százalék azok aránya, akik teljesen elzárkóznak a drog fogyasztásának gondolatától is.

Jelentős eltérést találunk a nemek között, hiszen a fiúk között 3 százalék vallotta magát rendszeres fogyasztónak, míg a lányoknál ez csak 1 százalék. Az alkalmi próbálkozók között is magasabb a fiúk (11 százalék) aránya. A lányok között átlagot meghaladó arányban (81 százalék) találunk olyanokat, akik nem próbálták még és nem is foglalkoztatja őket a gondolat.

A rendszeres és alkalmi drogfogyasztók száma a mintában 103 fő volt, közülük kilencvenötön válaszoltak arra a kérdésre, hogy milyen kábítószeret fogyasztottak. A felmerült válaszkategóriákat az említési gyakoriságokkal az alábbi táblázatban közöljük.

A kábítószeret fogyasztó fiatalok által ismert drogok említési gyakoriságai

Drogfajta	Említések száma (db)
marihuána	53
speed	31
extasy	18
LSD	15
hasis	11
heroin	7
bélyeg	5
cannabis	4

Ennél kevesebb említéssel szerepeltek a következő drogfajták:

joint, szipuzás, kokain, vadkender, hígító, amfetamin, maszlag, krek, patron, rush, ópium, DLP, trip, í-por, SKH

Természetesen a drog esetében is megpróbáltuk a fogyasztás környezetét is megvizsgálni. Ennek alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a megkérdezettek 32 százalékának baráti körében van drogfogyasztó. A más pesti kerületben élőknel 37 százalék, a közepes tanulmányi eredményűeknél 38 százalék ez az arány.

Ahhoz, hogy a drogfogyasztás mértékét jobban közelíthessük, a mintába került tanulók tágabb ismeretségi körében érdeklődtünk arról, hogy ismernek-e olyan fiatalot, aki fogyaszt kábítószeret. A megkérdezettek 53 százaléka tud ilyen fiatalról, úgy, hogy itt a lányok szerepelnek magasabb arányban (57 százalék). Átlagon felüli mértékben található az

ismeretségi körükben drog fogyasztó fiatal a más pesti kerületben és Pest megyei településeken élők, a gyenge és közepes tanulmányi eredményű, valamint az alacsony iskolai végzettségű szülők gyermekei között.

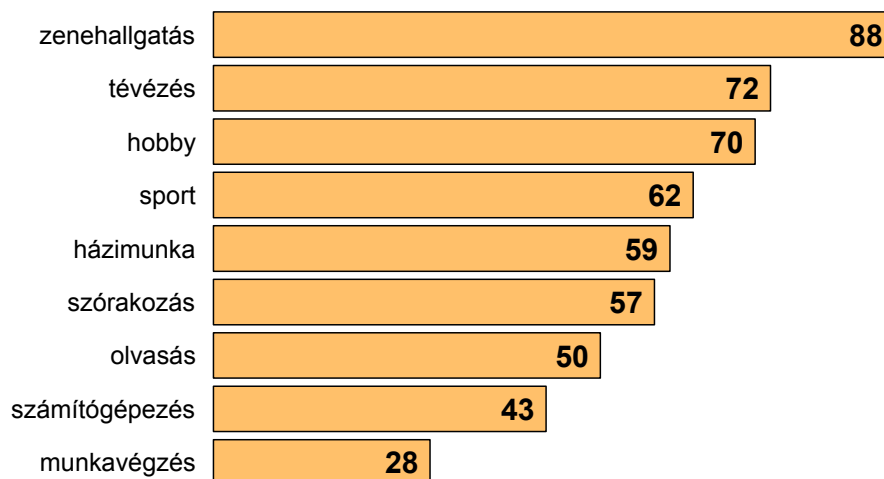
A drogfogyasztás területén meghatározó a közösség szerepe, illetve a korábban bemutatott viselkedésformákhoz való viszonyulás. Akiknek az ismeretségi körében található kábítószer fogyasztó, azok 3 százalékban rendszeres, 14 százalékban alkalmi fogyasztók. Köztük a teljesen elutasítók aránya csak 63 százalék. Akinek a baráti körében van kábítószer-fogyasztó, azok 6 százaléka maga is rendszeres, további 22 százalék pedig alkalmi kábítószer-fogyasztó. Az ellenkező oldalon, azok között akiknek nincs drogos a baráti körükben 93 százalékban nem is fogyasztanak drogot.

A baráti kör vizsgálatára létrehoztunk egy mutatót, amely a válaszadó baráti körében a rendszeres dohányos és drogfogyasztókat jelöli. Akinél mind a két változó igen választ adott, azokat úgy tekintettük, mint akiknek a baráti köre veszélyes. A rendszeres drogfogyasztók 90 százalékának, az alkalmi fogyasztók 80 százalékának baráti köre tartozik ebbe a kategóriába. Ezen veszélyes vagy inkább veszélyeztetett baráti körök tagjainak 5 százaléka rendszeres, további 22 százaléka alkalmi kábítószer-fogyasztó.

10. Szabadidő

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, milyen tevékenységet végeznek ezen rendelkezésre álló idő alatt. A válaszok során a megkérdezett fiataloknak kilencféle szabadidős tevékenységet kellett értékelniük iskolai osztályzatokkal aszerint, hogy milyen gyakorisággal végzik azt. Az egyes válaszok jelentették azt, hogy soha, az ötösök, hogy nagyon gyakran végzik azt a tevékenységet. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért az értékeléseket rávetítettük egy százfokozatú skálára, ahol így a nulla és a százas érték lett az értékelési skála két végpontja.

A fiatalok szabadidős tevékenységeinek gyakoriságai

Mint az ábra is mutatja, a vizsgált fiatalok körében a leggyakrabban előforduló szabadidős tevékenység a zenehallgatás, majd sorrendben a tévzés, videózás, valamint a hobbi tevékenység következik. Legritkábban az olvasás, a számítógépezés és a pénzkereső tevékenység fordult elő.

A szabadidő toplistát vezető zenehallgatás elsősorban a lányok és a csonka családban élők körében jellemző, míg a fiúk és a teljes családban élők között kevésbé. Világjelenség, hogy a fiatalok nagyon sok időt töltenek a televízió képernyője előtt. Mint láthatjuk, ez a szokás már hazánkban is meghatározóvá vált. A leggyakoribb tévzők a fiúk és a közepes

tanulmányi eredményűek, az általános- és szakiskolások, a szakmunkásképzők tanulói. Saját bevallásuk szerint kevés időt töltenek a tévé előtt a jeles tanulók, a gimnazisták és a szakközépiskolások.

A saját hobbival való foglalatosság elsősorban az általános iskolásokat és a gimnazistákat, valamint a kerületben élőket jellemzi. A legmagasabb arányban a szakmunkástanulók nem folytatnak soha ilyen szabadidős tevékenységet.

A rangsor végén található a könyvolvasás, ami viszont inkább a lányok körében gyakoribb, hiszen 43 százalékuk olvas gyakran, ellentétben a fiúkkal, akik ugyanilyen arányban nem vagy csak ritkán olvasnak könyvet. Az iskola típusok között is érződik a különbség, míg a szakmunkástanulók 29 százaléka egyáltalán nem olvas szabadidejében, ugyanez az arány a szakközépiskoláknál 11 százalék, gimnáziumoknál 3 százalék. Ez utóbbi intézménytípus tanulóinak 45 százalék gyakran olvas.

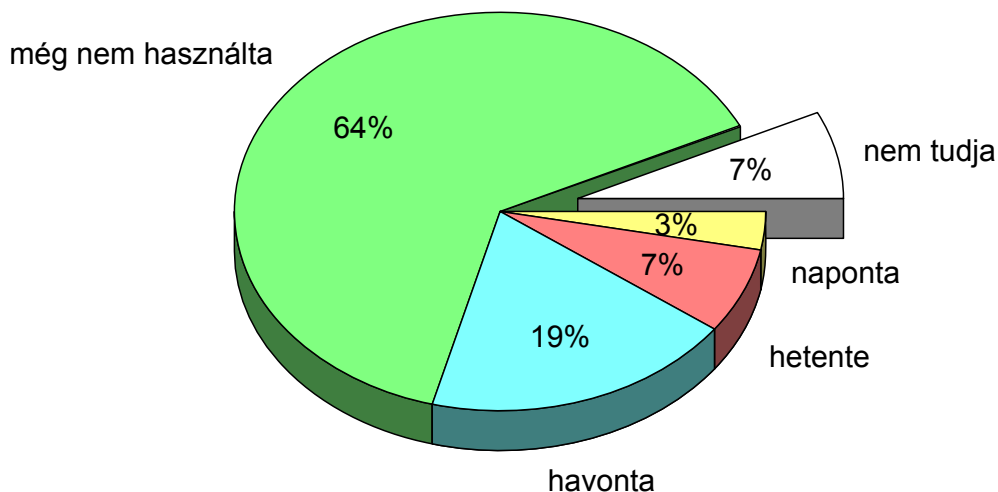
Az olvasás illetve annak hiánya érezhetően megmutatkozik a tanulmányi eredményekben is. A soha nem olvasók 19 százaléka gyenge, 40 százaléka közepes tanulmányi eredményű, a ritkán olvasók 44 százaléka szintén a közepesek közé tartozik. A gyakran olvasók 53 százaléka jó, 23 százaléka kiváló eredményű.

A rangsor vége felé található a számítógépezés, ami még nem terjedt el olyan mértékben, mint Nyugat-Európában vagy az Egyesült Államokban. A vizsgálat alapján azt láthatjuk, hogy a középiskolás fiatalok 29 százaléka soha nem számítógépezik, különösen magas ezen belül a lányok aránya (32 százalék) és további egynegyedüknek is csak ritkán lesz ez a szabadidős elfoglaltságuk.

A nagyon gyakran a gép elé ülők aránya csak 19 százalék, de ezen belül jelentős eltérés van a nemek között, a fiúk aránya 29 százalék, a lányoké csak 9 százalék.

A számítógép használaton belül egyre jobban terjed a világhálózat, az internet felhasználása információszerzésre, levelezésre. Vizsgálatunk azt mutatja, hogy szükség is van erre, hiszen a középiskolás fiatalok 64 százaléka még nem használta az internetet. Csak 3 százalék a napi, további 7 százalék a heti rendszerességgel netezők aránya és 19 százalék csak havonta vagy ritkábban él ezzel a lehetőséggel.

Az internet használatának gyakorisága

Akik használják az internetet, azok 59 százaléka az iskolában teszi, 31 százalék otthon és csak 10 százaléknak van lehetősége arra, hogy a szülők munkahelyén üljön a gép elé. A számítógép-használati kultúra kialakításában meghatározó szerepe van a szülőknek, a családi háttérnek is. A 8 általánost és szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekeinek 71 és 68 százaléka soha nem internetezik, míg a diplomás szülők gyermekeinél ez az arány csak 48 százalék.

A szabadidős tevékenységek sorában az utolsó helyen a pénzkereső tevékenység áll. Ez a tevékenység inkább a jó tanulmányi eredményű tanulókra jellemző. Bár egy másik helyen feltett kérdésre adott válaszokból az derült ki, hogy a fiatalok több, mint fele (59%) már végzett valamilyen rendszeres vagy alkalmi nyári munkát, csak ezt nem szabadidős tevékenységként értékelték. A következő táblázat a kerület fiataljai által végzett legjellemzőbb diákmunkákat foglalja össze.

Munka jellege	Említések száma
eladó	56
irodai munka, adminisztrátor	55
építkezés	41
szórólap	40
gyorsétterem	25
fizikai munka	20
alkalmi munka	16

felszolgáló	15
csomagolás	14
szakmai gyakorlat	13
mezőgazdasági munka	12
házimunka	9
szállodai munka	8
kézbesítő	8
áruszállítás	7
baby-sitter	5
kertészkedés	5
számítógéppel	4
művészet	4
villanszerelés	4

Ennél kevesebb említéssel szerepeltek a következő területek:

közvélemény-kutatás, állatgondozás, szociális munka, autószerelés, épületgépész, ügynöki munka, biztonsági őr, asztalos, statiszta, vízvezeték szerelő, filmnyomó, takarító, nevelő (kollégiumi), doboz-üzem, autómosó, korrepetálás, fordítás, varrás, aerobic-oktató, rendezvény szervező, lakatos, gyermekvasutas, pénztáros, raktár, földmérő asszisztens, Vöröskereszt, karosszériás, pumpa tömlő gyártás, számítógépes festékeverés.

Láthattuk, hogy a szórakozni járás a szabadidős tevékenysége között a rangsor közepén helyezkedik el, de gyakori tevékenységnek tekintendő. A fiatalok 21 százaléka nagyon gyakran, 26 százaléka gyakran jár szórakozni és csak 11 százalék nyilatkozott úgy, hogy soha. A leggyakrabban a szakközépiskolások, valamint a gyenge és közepes tanulmányi eredményűek keresik fel a szórakozó helyeket.

A szórakozási lehetőségek között külön vizsgáltuk az erre valamilyen formában lehetőséget kínáló intézményeket és külön bizonyos szórakozási módokat.

Az iskolákon belül kis mértékben vagy egyáltalán nincs lehetőség szabadidős tevékenységre, szervezett programokra. A jól működő, széles kört megmozgató ifjúsági szervezetek hiánya is okozza a kulturált szórakozás lehetőségének csekély mértékét. A szabadidő eltöltésének igénye és a kerületben biztosítható lehetőségek nem esnek mindig egybe.

Az ábrán látható intézményeket felsorolva arra kértük a diákokat, hogy jelezzék, milyen gyakran látogatják azokat. A gyakran látogatott intézmények rangsorát a mozi vezeti, ezt követik sportrendezvények és a disco.

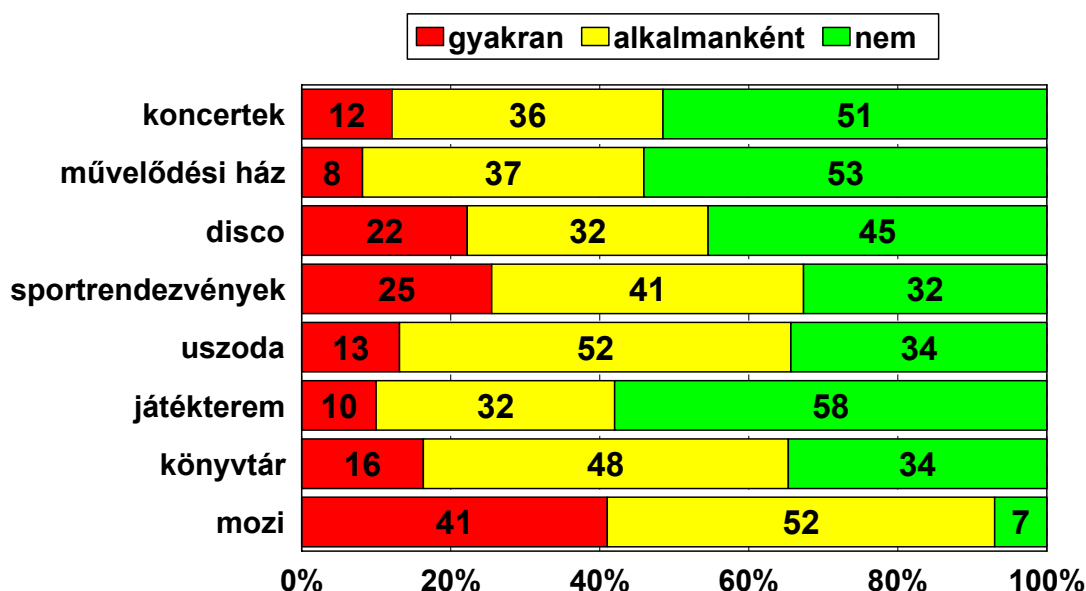
A könyvtár is az alacsony látogatottságú intézmények közé tartozik. A vizsgált fiatalok egyharmada egyáltalán nem jár könyvtárba. E kategórián belül az átlagnál magasabb

az alacsony iskolai végzettségű szülők gyermekeinek és a harmadikosoknak az aránya. A gyakori könyvtárba járók között nagy arányban találjuk a negyedikeseket.

A sportlétesítmények közül az uszoda a leglátogatottabb, mind a gyakori, mind az alkalmi vendégeket tekintve. Mint korábban láttuk, ennek egyik oka, hogy a fiatalok egyéni, saját időbeosztásukhoz igazodó sportolási lehetőségeiket inkább az uszodában tudják megvalósítani.

Az uszodában viszont elsősorban a diplomás szülők gyerekei és a harmadik, negyedikesek a törzsvendégek.

Egyes rendezvények látogatottsága

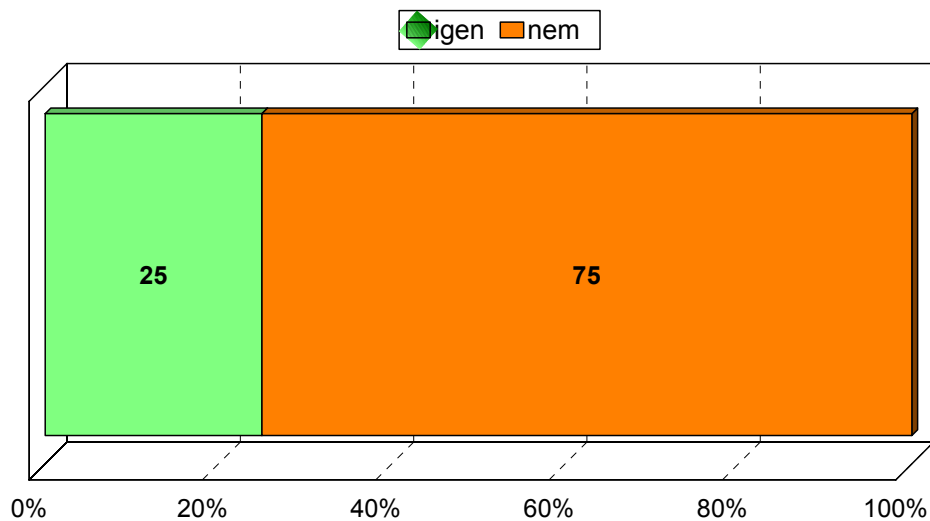
A fiatalok által leggyakrabban látogatott rendezvény a sportrendezvény, az alkalmanként látogatott események között is nagy arányban említették, de itt a sportesemények néhány százalékponttal magasabb értéket kaptak. A koncertek és a helyi egyesületi programok látogatottsága közel azonos, egyik sem éri el összességében az 50 százalékot.

A sportrendezvények gyakori látogatói leggyakrabban a fiúk (30 százalék), az alkalmi látogatók közül kiemelkednek a 17 évesek (53 százalék), míg a lányok 37 százaléka nem jár ilyen helyekre.

11. Közélet és informálódás

A fiatalok közéleti szerepvállalását egyfelől úgy vizsgáltuk, hogy arról faggattuk őket, tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyesületnek, csoportnak. A megkérdezettek csak egynegyede tag, ami nagyfokú passzivitást mutat. Ez a fajta aktivitás inkább a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekeit és a felsőbb éves tanulókat jellemzi.

Tagja vagy-e valamilyen szervezetnek, egyesületnek, csoportnak?

Azon kevesek, akik aktívan részt vesznek a „közéletben”, sokféle területen fejtik ki tevékenységüket. A válaszadók nagy része a sportegyesületi tevékenységet is ebbe a körbe sorolta, de ezenkívül is számos érdekes területen próbálják ki magukat a fiatalok. Ezeket a területeket foglalja össze a következő táblázat.

Tevékenység formája	Említések száma (db)
sportklub	73
diákönkormányzat	13
táncsoport	8
diákszövetkezet	7
saját banda	5
Jehova tanúi	4

zeneiskola, zenekar	3
Regnum Marianum	2
tudományos egyesület	2

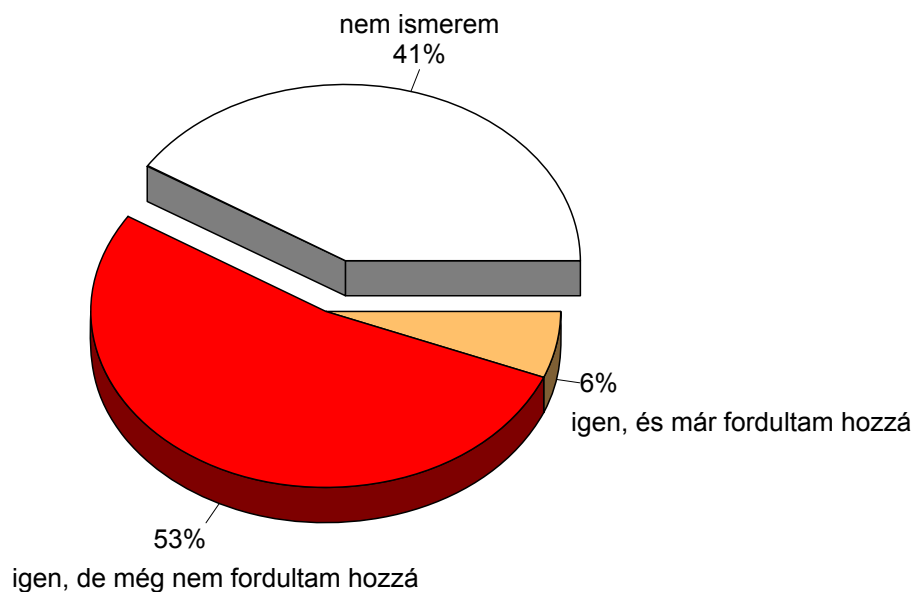
Egy-egy említéssel szerepeltek a következő területek:

könyvtár, BIT, polgárőrség, evangélikus gyülekezet, református gyülekezet, iskolaújság, iskolarádió, HIT gyülekezet, színjátszó, állatvédők.

A vizsgált korcsoport számára a közéletiség közelebbi, elérhetőbb intézménye a diákönkormányzat. A diákönkormányzati vezetők ismertsége viszont nem túl magas, a fiatalok alig több, mint fele ismeri őket személyesen, míg 41 százalékuknak fogalma sincs arról, hogy kicsoda. Azok száma, akik már fordultak hozzá valamilyen problémával viszont elenyésző, mindössze 6 százalék. A kerületben élők, a lányok és az általános iskolások az átlagot meghaladó mértékben ismerték saját diákönkormányzatuk vezetőjét, míg a szakmunkás tanulók, a szakközépiskolások, valamint a más kerületből és Pest megyéből érkezők jóval kevesebben.

A vizsgálatban részt vevőknek mindössze 8 százaléka kereste fel diákönkormányzati képviselőjét valamilyen problémával. Leginkább az általános iskolások éltek ezzel a lehetőséggel.

Ismered iskolád diákönkormányzatának vezetőjét?

A diákönkormányzat működésével való elégedettség 59 pont a százfokú skálán. A kerületben élő tanulók a legelégedettebbek. A jó tanulók természetesen az átlagnál jobban, míg a rosszabb tanulók negatívabban ítélték meg.

A diákönkormányzatok feladataival kapcsolatban is megoszlottak a vélemények. Jelzésértékű, hogy a kérdezett diákok 42 százaléka egyetlen feladatot sem tudott mondani, nem volt ötlete arra nézve, hogy mivel kellene foglalkoznia egy diákönkormányzatnak. Természetesen elsősorban a diákjogi kérdéseket jelölték meg fő feladatként a válaszadók, de a rendezvény-szervezés és az iskolai gondjainak megoldásában való közreműködés is fontos helyen szerepelt.

Ebben a kérdésben a gimnazisták, a jó és jeles átlagúak és a lányok nyilvánítottak véleményt átlagot meghaladó mértékben.

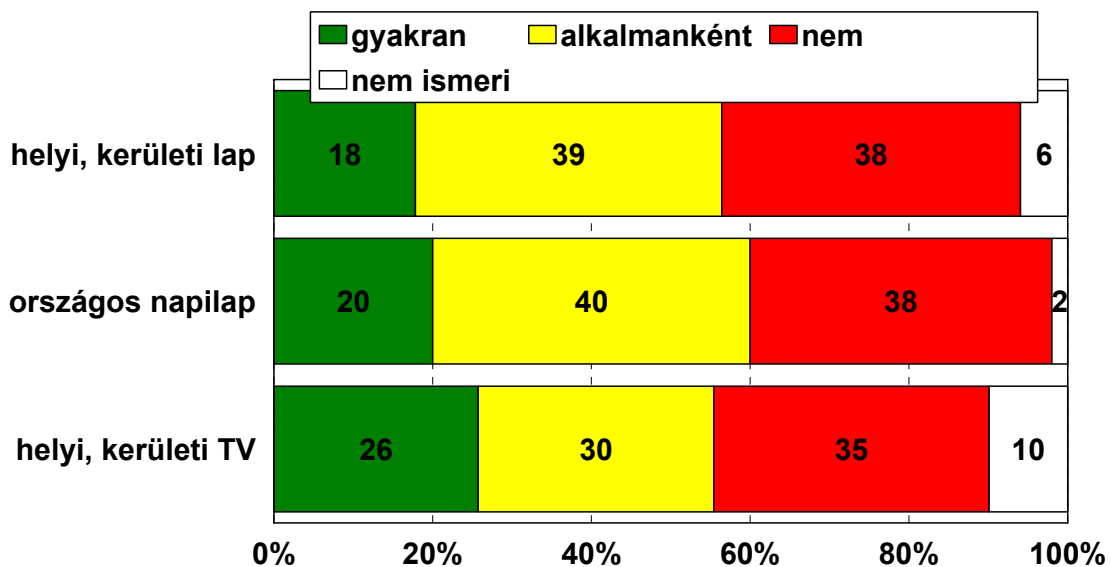
Mivel kellene foglalkoznia a diákönkormányzatoknak?

Terület	Említések száma
diákjog	146
diákok problémái, segítése	130
rendezvény	119
iskola gondjai	52
diákok érdekei	49
tanár-diák viszony	48
sport-rendezvények	30
iskola felújítás	25
program-ajánlás	25
diákok segélyezése	23
környezet szépítés	23
iskolarádió	15
diákélet	13
iskola felszereltsége	10
szakkör	7
kulturális problémák	6
iskola újság	6
házirend	4
továbbtanulás	4
diákok viselkedése	3
túlterheltség	3
rend	3
pályázatok továbbítása	2
étkezés, büfé	2
tanterv	2

Egy-egy említéssel szerepeltek:

szigorúbb tanárok, nyári munka, megszüntetni a dohányzást, kirándulás, irányítás, iskolai lopások, drogosok, könyvtár.

Ahhoz, hogy a fiatalokban kialakult és a korábbiakban bemutatott értékítéleteket jobban megértsük, érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen csatornákon szereznek információkat az őket körülvevő szűkebb-tágabb környezetük eseményeiről, azaz milyen médiumokat használnak.

A fiatalok tájékozódási szokásai

A vizsgált korcsoport számára a legfontosabb tájékozódási forrást az országos napilapok jelentik, amit valamilyen rendszerességgel a fiatalok 60 százaléka kézbe vesz. A napilapot olvasók között nagy arányban találjuk a diplomás szülők gyerekeit, és a felsőbb évfolyamok tanulóit.

Teljesen hasonló a helyzet a kerületi lap esetében. Bár számszerűen itt a legalacsonyabb a rendszeres olvasók aránya, de az alkalmi olvasókat is figyelembe véve ugyanakkora az olvasótábor, mint az országos lapoknál. A kerületi lapot elsősorban a szakközépiskolások, a jó és jeles tanulmányi eredményűek, a negyedikesek és a lányok olvassák. Legkevésbé az általános iskolások és a szakmunkástanulók, a gyenge és közepes tanulók, valamint a fiúk tartoznak a lap olvasói közé.

Összességében hasonló a helyzet a kerületi televízió esetében. A gyakori fogyasztók aránya ugyan itt a legmagasabb (26 százalék), de az alkalmi nézőké a három média közül a legalacsonyabb és a kerületi TV-t nem ismerők aránya is eléri a 10 százalékot. Természetesen a kerületben lakókat találjuk átlagot meghaladó mértékben a rendszeres nézők között, de ebbe a csoportba tartoznak az általános iskolások és a közepes tanulmányi eredmények. A legkevésbé a gimnazisták, a jó tanulók, a negyedikesek, valamint a legalacsonyabb és legmagasabb iskolai végzettségű szülők gyerekei érdeklődnek a helyi TV iránt.

12. Lokálpatriotizmus

A vizsgált korosztály viszonyát a kerülethez először azzal a kérdéssorral próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék a kerületben, mit szégyellnek és mit hiányolnak.

A megkérdezettek 71 százaléka nevezett meg olyan dolgot a kerületben, amire büszke. A válaszadók 57 százaléka kerületi, egyharmada más kerületben, 11 százalékuk környező településen él. Átlag feletti arányban a lányok és természetesen a kerületi lakosok fogalmaztak meg véleményt ebben a kérdésben.

A megkérdezettek több, mint kétharmada (69 százalék) szégyellt valamit a kerületben. A válaszadók között majdnem ugyanolyan arányban találjuk lakóhely szerinti bontásban a tanulókat, mint az előző kérdésben.

Végül a megkérdezettek 71 százaléka írt le olyan dolgot, amit hiányol a kerület életéből.

A három kérdés során keletkezett válaszkategóriákat a következő táblázatokban foglaltuk össze.

Arra a kérdésre, hogy mire büszkék a diákok, legtöbben a modern urbánus lét szimbólumává lett szupermarketet említették és az első ötben szerepel egy másik posztmodern „szimbólum” a McDonald’s. A második leggyakrabban említett büszkeség a kérdezettek iskolája volt, majd a kerület néhány építészeti értéke következett (szökőkút, sétáló utca, városháza, műemlékek). A következő táblázat a válaszkategóriák megoszlásait mutatja.

Amire büszkék a fiatalok	Említések száma
szupermarket	107
iskola	55
szökőkút	54
sétáló utca	36
McDonald’s	27
városháza	24
műemlékek	16
templom	14
hogyan itt lakom	14
parkrendezés	13
sport egyesület	12

terek	12
Csili Művelődési Ház	11
rendezvények	8
barátok	7
mozi	7
szép házak	6
magamra	6
központ	5
utca takarítása	5

Ötnél kevesebb említéssel szerepelt a kerület büszkeségei között a Tátra klub, fesztiválok, könyvtár, szórakozóhelyek, társadalmi élet, a kerület szépítése, a Kossuth Lajos utca, a Vécsey emléktábla, a 13 aradi vértanúról elnevezett utcák, egy-egy alkalommal pedig a jó közlekedés és a Kórház.

Az ellenpólust firtató kérdésünkre a következő válaszok születtek:

Szégyellni való dolgok	Említések száma
kosz, szemét	142
cigányok	84
lerobbant házak	49
közbiztonság	33
hajléktalanok	17
környezetszennyezés	14
vasútállomás, buszmegállók	14
mellékutcák	12
nyomor	12
vandalizmus	9
iskola pénztelensége	9
lakótelep	8
emberek hozzáállása	6
részegek, drogosok	6

Ennél kevesebb említéssel szerepeltek:

a Kiserdő, kóbor állatok, munkanélküliség, park hiánya, peremkerület, rossz közlekedés, koszos autók, Dunapart, Erzsébet Áruház, fegyelem, cigarettázás, falfirka, környezet, sport elhanyagolása, ESMT, lassú ügyintézés, kerület adóssága.

A fiatalok szerint szégyellni való dolgok között első helyen, kimagasló említési gyakorisággal a szemetes utcák állnak. Ezt követik még a nagy gyakoriságú említések között szintén a városképi elemek (romos épületek, szegénység, bizonyos utcák, vasútállomás, buszmegállók, stb.), de megjelenik már az emberi tényező, azaz a társadalom azon csoportjainak képviselői (cigányok, hajléktalanok), illetve azok a tevékenységek (bűnözés),

ami a polgárok többségében visszatetszést, félelmet keltenek, rontják a kerületben kialakított otthonosság-érzetet.

Mit hiányolsz a XX. kerületből?

Hiány	Említések száma
sportlétesítmény	100
szórakozóhelyek	65
tisztaság	59
mozi	59
színház	45
park	43
bevásárló központ	32
uszoda	32
disco	30
közlekedés	21
pénz	17
közbiztonság	16
felújítások	14
útjavítás	14
kosárlabda pálya	12
jégpálya	11
szabadidő központ	10
játszótér	10
vidámpark	9
skinhead-ek	9
természetvédelem	6

Ennél kevesebb említéssel szerepeltek a következő területek:

emberek kedvessége, görkorcsolya pálya, állat menhely, papír-írószer bolt, olcsó söröző, szobrok, több iskola, bicikli út, hobby üzlet, bolt az iskola mellett, repülőtér, szép házak, kelendőbb áruk, buszmegálló, járda, kevesebb autó, pszichológus, játéktér, szabadtéri rendezvények, egészségügy fejlesztése, könyvtár, közmunkában takarítás, több külföldi, telefonfülke az iskola mellett.

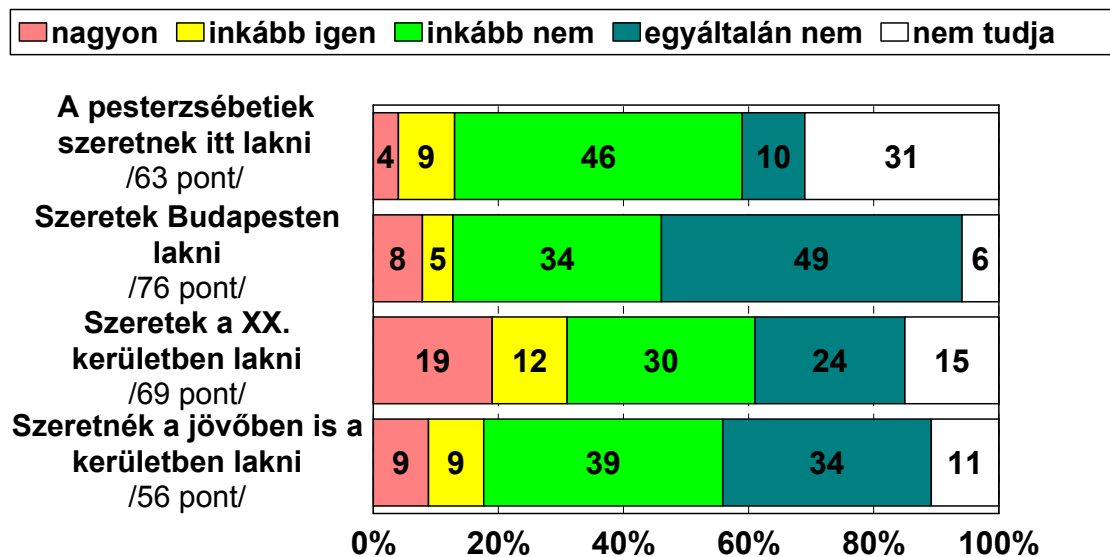
Mint az előző táblázat mutatja, arról is tudakoltuk a vizsgált korcsoport véleményét, hogy mit hiányolnak a kerületből. A fiatalok többsége által megnevezett, a kerületből egyértelműen hiányzó dolgok elsősorban olyanok, amelyek egy fejlett, rangos kerület mindennapjaihoz hozzátartoznak. Ilyenek többek között a mozi, a színház, a sportlétesítmények, a korosztály számára nagy fontossággal bíró szórakozóhelyek. De természetesen itt is felsorolásra kerültek a környezetet szebbé, otthonosabbá tévő elemek, a szabadidő kulturált eltöltésének hiányzó vagy szűkösen rendelkezésre álló elemei.

A kérdezett diákok véleménye szerint a pesterzsébeti polgárok szeretnek a kerületben lakni. Az általuk adott értékelés a százfokú skálán mérve 63 pont, ami a közepesnél kicsivel gyengébb elégedettséget jelez. A legkedvezőbb véleményt leginkább a fiúk és a gyengébb tanulmányi eredményűek fogalmazták meg.

Ennél jobban szeretnek maguk a diákok a fővárosban lakni (76 pont). Leginkább az általános iskolások és a szakmunkástanulók, valamint a teljes családban élő fogalmazták meg ezt a véleményt.

Valamivel alacsonyabb a mutató értéke szűkebben a XX. kerületre értelmezve. Az itt lakó diákok az első kérdésben megfogalmazottnak megfelelően a közepesnél kicsit kisebb mértékben (69 pont) elégedettek lakóhelyükkel. Természetesen azok az elégedettek, akik tudtak olyan dolgot megfogalmazni, amire büszkék a kerületben és nem találtak szégyellni valót. A fővárossal való elégedettség nagyon erősen meghatározza a kerülettel való elégedettséget is (a korrelációs együttható értéke $r=0,53$).

A fiatalok véleménye a fővárosról és a kerületről

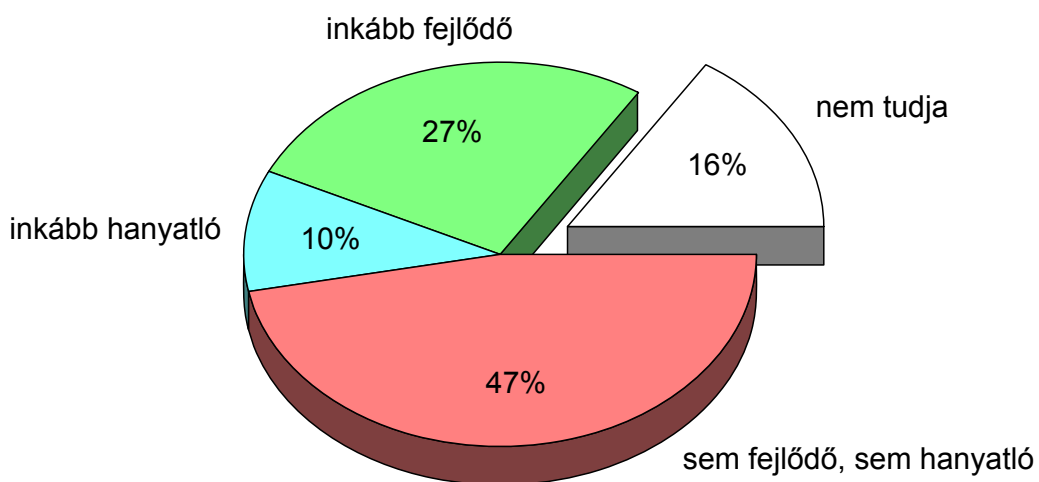

Ezen pozitív értékelések ellenére a megkérdezett tanulók bizonytalanok abban, hogy Pesterzsébeten képzelik-e el jövőjüket. Leginkább azok szeretnék a kerületben maradni, akik úgy érzik, biztosan találnak maguk számára megfelelő munkahelyet (29%), illetve akik

büszkék valamire a kerületben. Érdekes, hogy a jeles tanulmányi eredményűek inkább máshol képzelik el jövőjüket.

Ahhoz, hogy a vizsgált korcsoport tagjai jól érezzék magukat a kerületben, természetesen megvannak a saját elvárásaik az önkormányzat felé. Igaz, hogy csak a megkérdezettek kevesebb, mint fele (44%) adott értékelhető választ, de érdemes ezeket megismerni.

A fiatalok véleménye szerint Pesterzsébet...

A tanulók negyede fejlődőnek látja a kerületet, közel fele stagnálást tapasztal és 10 százalék érzel hanyatlást. A fejlődést jellemzően a jó és jeles tanulók, az érettségizett és diplomás szülők gyerekei érzékelték, a hanyatlás említésénél a fiúk véleménye tért el jelentősen az átlagtól.

Az önkormányzat munkájával kapcsolatban a fiatalok 44 százalékának volt észrevétele. Ők fogalmaztak meg valamilyen elvárást, feladatot a helyi hatalom felé saját életük jobbítása érdekében. Legnagyobb gyakorisággal rendezvények szervezését és sportolási lehetőség biztosítását várják el, fontosnak tartották a drog ellenes küzdelmet, az iskolák és a diákok segítségét. A keletkezett válaszokat következő táblázat foglalja össze.

Megnevezett feladatok	Említések száma
rendezvények	80
sportolási lehetőség	35
drog elleni küzdelem	31
iskola segítése	26
diákok segítése	25
diákok segélyezése	20
ifjúságvédelem	19
figyelem	17
munkalehetőség	15
magas színvonalú oktatás	11
tájékoztatás	9
közbiztonság	8
továbbtanulás	7
lakásszerzés	7
diákok nevelése	6
létesítmények építése	6
hazafias nevelés	5
ingyenes oktatás	5
dohányzás elleni fellépés	4
diákok jogok	4
kulturális program	3
infrastruktúra fejlesztés	3

Kevesebb említéssel szerepelt a társadalomba való beilleszkedés, munkahelyre való beilleszkedés, gyámügy, ösztöndíj, szakmai gyakorlatok segítése, iskola orvosi ellátás, terület szépítése.

Melléklet

A fókuszcsoporton részvevő intézmények

- Nevelési Tanácsadó
- Önkormányzat
- Kerületi rendőrkapitányság
- Gyermek- és Családsegítő Központ
- Létfelmentés Alatt Élők Társasága
- Zrínyi Diákköztársaság
- Pedagógiai Szolgáltató Csoport
- ÁNTSZ
- Csili Művelődési Központ

A szakértői és külső segítői csoport által megfogalmazott problémakategória rendszer

1. Önkormányzat szervezeti problémái

információs rendszer hiánya
 nem ifjúságbarát környezet és helyi politika
 önkormányzati szociálpolitika rendszere
 ad hoc problémakezelés
 ifjúsági szervezetekkel való együttműködés hiánya
 intézményrendszerben lévő belső tartalékok feltáratlanok
 szakemberek attitűdváltása
 szakemberek együttműködésének hiánya
 szociális gyámság

<p>2. Központi intézkedésekből, vagy azok hiányából eredő problémák</p>	<p>mentálhigiéné feltételrendszerének hiánya finanszírozási problémák etnikum kezelhetetlensége pszichiátriai ellátórendszer hiányosságai</p>
<p>3. Általános társadalmi jelenségek kihatásai</p>	<p>tolerancia hiánya szegénység cigányság szokásainak megváltoztathatatlansága hagyományok hiánya alacsony iskolázottságú lakosság</p>
<p>4. Oktatás intézményrendszerének hiányosságai</p>	<p>pedagógusok speciális képzésének hiánya szakemberek hiánya tanítás módszertani problémái attitűdváltás gyermek- és diákjogok megismertetése nem továbbtanuló fiatalok nyilvántartása tehetséggondozás alacsony presztizsű középiskolák felsőoktatási intézmény hiánya</p>
<p>5. Ifjúság szabadidő eltöltésének hiányosságai</p>	<p>orientáló közösségek hiánya szabadidős tevékenység koordinációjának hiánya közösségi szabadidős tevékenység hiánya</p>
<p>6. Család intézményének diszfunkciói</p>	<p>életlehetőségek biztosítása</p>
<p>7. Munkaerőpiac problémái</p>	<p>ifjúsági munkanélküliség felzárkóztatási programok</p>

A szakértői és külső segítői csoportok által megfogalmazott erőforrások:

Fő erőforrás
1. Család

2. Pedagógusok	példamutatás felelősségvállalás
	folyamatos képzés attitűd váltás együttműködés más területek szakembereivel
3. Önkormányzat	információ szervezés szakemberek számára fórum biztosítása tanfolyamok szociális gyámság képviselők szemléletváltása
4. Rendőrség, ügyészség, bíróság	információs csatornák kialakítása iskolákkal, más intézményekkel
5. Állam	ifjúságbarát politika jogszabályi környezetének kialakítása forráselosztás
6. Ifjúsági szervezetek	diákönkormányzatok tartalmas működése
7. Korosztály	kortárs segítő csoportok szervezése